

ÁMOKFUTÁS – KOMPLEX REAGÁLÁS
EGY NÖVEKVŐ VESZÉLYRE FELDERÍTÉSI
ÉS MŰVELETI ASPEKTUSBÓL¹

A MAGÁNYOS ELKÖVETŐK TÍPUSAI ÉS AZ ÁMOKFUTÓ
MINT JELENSÉG EREDETE ÉS JELENKORI ÉRTELMEZÉSE

Tanulmányunk elején hangsúlyozni kívánjuk, hogy a *célunk kettős*, tekintettel arra, hogy *egyrészt felderítési, másrészt pedig műveleti felszámolási aspektusból* íródik. Ennek során figyelemmel kell lennünk mindvégig a témakör érzékenységre, azaz a műveleti erők, eszközök és módszerek, illetve taktikák védelmét szem előtt tartva dolgozzuk fel és mutatjuk be a témakört, illetve fogalmazzuk meg javaslatainkat, a saját szervezetünknel látókörbe került konkrét ügyek említésének mellőzésével. Hangsúlyozandó, hogy *százszázalékos védelmet biztosító eszköztár nincsen*, illetve egyértelműen pozitív eredménnyel járó elhárítási technikák a felderítés során nem léteznek.

A *magányos elkövető* meghatározása a tudományos szakirodalomban is viták tárgyát képezi. A „magányos farkas” kifejezést az 1990-es évek végén a fehér felsőbbrendűség hívei, Tom Metzger és Alex Curtis a rasszista társaik bátorítására használták, azzal a céllal, hogy egyedül cselekedjenek, és erőszakos bűncselekményeket kövessenek el. Burton és Stewart definíciója szerint a magányos farkas „olyan személy, aki nem szervezet általi parancsok vagy oda köthető kapcsolatok szerint, hanem saját maga cselekszik”, illetve „aki a természeténél fogva be van ágyazódva a céltársadalomba, és bármikor képes öntevékenységet folytatni”.²

A szakirodalom ismeri a magányos terrorista fogalmát, a tárgykörben az egyik legfrissebb publikáció a Nemzetközi Terrorelhárítási Központ 2021 júliusában megjelent kézikönyve, amelyben Joshua Shinai tanulmánya³ foglalkozik a magányos terrorista kérdéskörével. Ebben szerepel Hamm és Spaaij írására utalás, miszerint „egyes szakértők a terrorista magányos farkasra kiterjesztett definíciót használják, mind a motiváció, mind pedig az elkövető száma tekintetében”. Jeffrey Simon szerint

¹ A TKP2021-NVA-18 számú projekt a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból biztosított támogatással, a TKP2021-NVA pályázati program finanszírozásában valósult meg.

² Idézi BAKKER–GRAAF 2010.

³ SCHMID 2021: 652–678.

„a terrorista magányos farkas erőszakos vagy erőszakmentes szabotázszt, vagy kibertámadást, vagy fenyegetést alkalmaz, ahol a célpont a kormány, a társadalom, az üzleti élet, a hadsereg vagy bármely más entitás, ahol a támadást az egyén egyedül követi el, vagy egy vagy két másik személy minimális támogatásával, politikai, társadalmi, vallási, pénzügyi vagy más kapcsolódó cél elérése érdekében”, mindezt félelemkeltéssel és zavarkeltéssel. Simon és az amerikai Szövetségi Nyomozó Iroda (FBI) meghatározása szerint a magányos terroristák együttműködhetnek mással, vagy két másik személlyel, ahol egyikük az elsődleges támadás elkövetője, és az elkövetők nem állnak közvetlen kapcsolatban egy szervezett terrorista csoporttal, illetve saját maguk finanszírozzák a műveleteiket, és saját maguk szerzik be a fegyvereiket.⁴

Egy 2020-as tanulmány⁵ szerint, noha a magányos elkövetőnek egységes profilja nincsen, annak egyedisége és az előfordulás ritkasága miatt a kutatók mégis találtak néhány közös jellemzőt. Ezek az alábbiak lehetnek: a nagyobb hajlam a szenvedésre mentálisan és szociálisan; a személyes frusztrációk szélsőséges ideológiákkal történő keveredésére való hajlam; a hibáztatás és a saját problémáik másokra való externalizálása; a depresszió; a sérelem; a személyes válságok (például munkahely elvesztése, pénzügyi problémák, stressz); a fegyverélmény; ritkán az impulzivitásból elkövetett cselekedetek.

A magányos elkövetők motivációit illetően további megközelítések és csoportosítások fordulnak elő a szakirodalomokban. Hangsúlyozzuk, hogy a magányos elkövetők által tervezett, előkészített vagy elkövetett cselekmények minősítését – terrorcselekmény, vagy egyéb erőszakos bűncselekmény-e – nagyon nehéz egyértelműen megmondani, szétválasztani vagy homogénként értelmezni a felderítési, illetve a nyomozati szakaszban, továbbá az államok szintjén is különféleképpen kategorizálnak egyes bűncselekményeket. A terrorcselekményeknek sincsenek egységes definíciói, csupán azonos jegyei, ismérvei, amelyek alapján körülírhatók, illetve államonként a saját jogszabályi környezetbe átültethetők. A felderítés során a felderítési szakemberek számára is nehezen elhatárolható a bűncselekményi kategóriákban való érintettsége a célszemélynek, hiszen tudható, hogy egy bűncselekmény vagy annak előkészülete – amennyiben azt a törvény büntetni rendeli –, akkor válik terrorcselekménnyé, illetve ennek előkészületévé, ha arról a bíróság a jogerős ítéletet meghozza. Így nem választható el szervesen a magányos elkövető témaköre az erőszakosság, a terror, a terrorizmus és a terrorcselekmény témakörétől. A kérdés körbejárását a tanulmányunkban ilyen formában nem érintjük, így a magányos elkövetők között nem teszünk különbséget az alapján, hogy terrorista vagy nem terrorista személyről

⁴ GANOR 2021.

⁵ SHANDS 2020: 3.

beszélünk-e. A felszámolás során a magányos elkövetőknél az elkövetési módozat, ennek részeként pedig az általa használt elkövetési eszköz(ök), módszerek, illetve a helyszín azok a tényezők, amelyek befolyással lehetnek a felszámolási taktikákra. Tekintettel arra, hogy kétféle aspektusból íródik tanulmányunk, és a magányos elkövetők esetében az ámokfutás formájában végrehajtott cselekmény felszámolását kívánjuk részletesebben a későbbiek folyamán taglalni, ezért a felderítési szempontnál is a hangsúly az ámokfutónak számító magányos elkövetőre helyeződik, ezáltal keretet adva a tanulmányunknak.

Az ámokfutások gyökerei egészen a középkorig nyúlnak vissza. Az ámokfutásoknak nincs egységesen kimunkált fogalma,⁶ de még az elnevezésről sem alakult ki konszenzus. Két formáját ismerték már a kezdetektől, a *harci és az individuális ámokfutást*.⁷ A *militáris formájának első változata* szerint a 16. század elején a Malabár-szigeteken élő *harcosok, ha a harc során túléltek a vezetőjüket, e szűgyen elkerülése érdekében „amoucos”-szá váltak*: leborotválták a fejüket, és az ellenséges falvakban válogatás nélkül kezdtek mészárolni, amíg meg nem ölték őket. Így szereztek vissza elveszített becsületüket.

Az *individuális ámokfutó* leírása szerint Malacca városban voltak olyan férfiak, akik súlyos betegség esetén megesküdtek az istennek, hogy ha meggyógyulnak, akkor önként fogják keresni a halál egy másik formáját, amely dicsőséget hoz az istenüknek. Tört fogtak a kezükbe, kimentek az utcára, és annyi embert ölték meg, ahánnyal csak találkoztak. Addig ölték, amíg őket is meg nem ölték. Ezeket *amucónak* nevezték. Egy fordító szerint az ámokfutás jelensége hindu eredetű, és Siva vagy Bhowani imádasával függött össze. A maláj kultúrában azonban ismeretes volt *ennek egy másik formája* is, amely akkor következett be, ha a tekintélyvesztést, súlyos sértést vagy traumát átélt férfi nem látott más kiutat a helyzetéből. Ekkor visszavonult, majd egy adott pillanatban, amikor felkészültnek érezte magát, kirontott az utcára, és mindenkit leszúrt, amíg meg nem ölték. Az ámokfutás sokszor traumatikus veszteség-élményhez kötődött, példa erre, amikor egy idősebb maláj férfi 1846-ban váratlanul meglőtt és megölt három embert, és megsebesített 10 másikat. Elfogták és bíróság elé állították, ahol kiderült, hogy váratlan hirtelenséggel elveszítette a feleségét és egyetlen gyermekét, és a tragédia után lelkileg tönkrement. Az ámokfutás tehát része volt a társadalmi viselkedési rendszernek, amellyel szemben ugyan védekeztek, ugyanakkor tolerálták a létezését. A maláj közösségekben pontos kép alakult ki arról, hogyan zajlik le egy ámokfutás, és mi az erre adott reakció. Az „Ámok, ámok!” kiáltás vészjelzésként működött, hasonlóan a mai szirénahanghoz. Az európai hódítók

⁶ KULCSÁR 2014: 9–13.

⁷ KULCSÁR 2014: 9–13.

bűnözőkként tekintettek az elkövetőkre, és ha életben maradtak, minden esetben bíróság elé állították őket.

Az ámokfutás definíciójának a jelenkorban továbbra sincsen egységesen kialakított fogalma, de még magáról az elnevezésről sem alakult ki egyetértés a szakemberek között. A büntető törvénykönyvekben sem szerepel sehol ilyen tényállás, így pontos jogi meghatározás nem áll rendelkezésre. A rendészeti szakemberek még napjainkban is vitatkoznak azon, hogy melyik definíciót kellene egységesen használni, így ezekből egyszerre több is jelen van a szakirodalomban. Kialakult magyar terminológiáról sem lehet beszélni, mivel kevés az ilyen jellegű szakirodalom, és az elkövetői magatartás itthon ritkaságszámba megy.⁸ Az elsők között Lothar Adler kriminológus próbált definíciót alkotni az ámokfutásra, aki szerint az ilyen cselekmény az élet kioltására irányul, az elkövető nem törődik a saját életével, a cselekmény kívülről egy impulzív indulatrohamnak tűnik, és nincs ideológiai háttere. Ez a definíció azonban egyrészt nem szűkíti le a teret és az időt, másrészt indokolatlanul kizárja a nem személyes sérelemből adódó motivációkat. Hoffmann behozza még a definícióba a megnyugvási periódus kizárását, amely fontos szempont, hogy el lehessen különíteni az eseteket a sorozatgyilkosságoktól. Weilbach szerint az ámokfutás egy magányos elkövető előre megtervezett homicid-szuicid akciója, amelyet több ember ellen követ el nyilvános helyen, emberölési szándékkal, és ő kizárja a családtirtásos eseteket. Itt az elkövetők száma van feleslegesen korlátozva. Scheithauer szerint ez az elkövetői magatartás több emberen elkövetett emberölés vagy ennek kísérlete, amelyet olyan magányos elkövető hajt végre, aki személyesen jelen van a cselekmény helyszínén (ezzel zárja ki a bombamerényleteket), és az elkövetés során nincs megnyugvási szakasz.⁹ Az amerikai Homeland Security (Belbiztonsági Minisztérium) szerint, amely definíciót az FBI (Federal Bureau of Investigation – Szövetségi Nyomozóiroda) is átvette, *ez egy olyan elkövetési mód, ahol az elkövető(k) célja, hogy minél több embert megöljön egy olyan jól behatárolt területen, ahol sokan tartózkodnak, és legtöbbször nem válogat az áldozatai között.*¹⁰

A középkori és a modern kori ámokfutás jelenségét, illetve annak elkövetőjét elemezve elmondható, hogy a középkori és a modern kori forma között több a hasonlóság, mint a különbség.¹¹ Az utóbbit megmagyarázva, a legnagyobb különbség, hogy míg a középkorban számítottak a jelenség bekövetkezésére, és természetesnek találták azt, illetve bizonyos szituációkban akár hősként is kezelhették az ámokfutót, addig a modern társadalomban egyáltalán nem számítanak az ámokfutásra, nincsenek

⁸ KULCSÁR 2014: 26–35.

⁹ KULCSÁR 2014: 27–28.

¹⁰ USU.S. Department of Homeland Security 2008.

¹¹ KULCSÁR 2014: 26–35.

rá a társadalomban kialakult reagálási módozatok, noha a veszélyét ismerik, illetve egyértelműen pszichopatológiaként tekintenek rá, és bűncselekményként kezelik. Az ámokfutók értelmezése során kizárhatók a szervezett bűnözői csoportok és a polgárháborús frakciók egymás közötti leszámolásai, viszont az adott ország hadserege és rendvédelmi szervei elleni ámokfutó típusú támadásokat idesoroljuk (például: Fort Hood, USA, 2009. november 5.¹² vagy Párizs, 2017. április 20.).¹³ Bár általánosságban az elkövetők nem szoktak válogatni a potenciális célpontok között, és a céljuk a lehető legtöbb áldozat likvidálása, ettől még előfordulhatnak kivételek. Például a személyes motivációjú elkövetők életben hagyják a korábban velük jó viszonyt ápolókat (Columbine, USA, 1999),¹⁴ az ideológiai motivációjú elkövetők pedig a saját közösségük tagjait (Tunézia, 2015)¹⁵ vagy a célcsoportba nem tartozókat (Norvégia, 2011).¹⁶ Ezenkívül vita van az akademikusok között abban is, hogy csak az előre eltervezett esetek számítanak-e ámokfutásnak, vagy a hirtelen felindulásból elkövetettek is. Szerintünk ezen az alapon nem érdemes kizárni semmit a felszámolást illetően, mivel műveleti szempontból ugyanúgy történik a cselekmény megszakítása.

Végezetül tisztázni kell, hogyan nevezzük egyáltalán a cselekményt. Megítélésünk szerint az itt leírt folyamatot az „ámokfutás” szavunk fejezi ki a legjobban. Igaz, többen minden ön- és közveszélyes, impulzív magatartást ámokfutásnak neveznek a kriminológiában, sőt még azon túl is ki szokták terjeszteni átvitt értelemben, a szó a magyar nyelvben ettől még pontosan ráillik a tárgyalt elkövetői magatartásra is.¹⁷ A még szóba jöhető „tömeggyilkosság” kifejezés megtévesztő lehet, mert az angolszász szakirodalomban ez azt jelenti, hogy a cselekménynek három vagy több halálos áldozata van egy helyen és egy időben, valamint a köznyelv az emberiség ellen elkövetett és a háborús bűncselekményekhez társítja a fenti kifejezést. Az „aktív lövészek”, az Amerikai Egyesült Államokban (USA) előszeretettel használt szakkifejezés tükörfordításának pedig nincsen hagyománya a magyar nyelvben, illetve sokáig a tengerentúlon sem volt. 1999-ig ez csak egy ritka kifejezés volt azokra, akik rendszeresen folytattak sportlövői tevékenységet. Azonban az 1999-es columbine-i iskolai lövöldözés után bekerült a rendőrségi nyilatkozatba az aktív lövész szóösszetétel, arra utalva, hogy a rendőrség elbarikádozott elkövetőkre számított, viszont ők aktív támadó tevékenységet folytattak. A média elég izgalmasnak és

¹² Army Major Kills 13 People in Fort Hood Shooting Spree 2009.

¹³ CABITEN 2017.

¹⁴ SHEPARD [é. n.].

¹⁵ SAMTI–GAL 2015.

¹⁶ PIDD 2012.

¹⁷ KULCSÁR 2014: 15.

figyelemfelkeltőnek találta a kifejezést, és azóta ezt használják a legtöbb ámokfutásra. További probléma ezzel, hogy leszűkítené a definíciót a lőfegyverrel elkövetett cselekményekre, pedig ezek egy jelentős részét szűrő-vágó fegyverekkel követik el.¹⁸

Végso soron látjuk, hogy a motivációra és a szándékosságra adott válaszok különböznek, viszont maga a végrehajtás módja és eszközei, avagy az ehhez szükséges előkészület – tervezés, beszerzés stb. –, illetve a szociális háttér és az egyén mentális állapota, a válogatás nélküli ölési szándék a tett végrehajtásakor azonosságot mutathat a két csoportban.

A MODERN KORI MAGÁNYOS ELKÖVETŐK MOTIVÁCIÓI

Néhány további tudományos megközelítés segítségével megvilágítjuk, hogy a magányos elkövetőket milyen gondolat mentén kategorizáltuk *vallási-politikai ideológiai, illetve személyes motiváció mentén*. Ezen motivációknak egyébként homogén, illetve kevert megjelenési formái is jellemzőek lehetnek az elkövetőkre, illetve a potenciális elkövetőkre.¹⁹

Vallási, illetve politikai indíttatásból cselekvő magányos elkövető

Az ilyen típusú magányos elkövető a vallási, elsősorban dzsihadista ideológiai, vagy a politikai ideológiai – szélsőjobboldali, szélsőbaloldali – célját akarja a támadással elérni, végső soron a politikai és a társadalmi rend ellen alkalmaz erőszakot. Üzenhet ezzel egy rivális etnikai, politikai vagy vallási csoportnak, magának a kormánynak, vagy általában a közvéleménynek. Egy ilyen „kommunikációs stratégiával” sokkal szélesebb rétegnek képes üzeni, és sokkal több emberben képes félelmet kelteni, mint ahány közvetlen áldozata van. Az erőszak és a fenyegetések aszimmetrikus alkalmazásával a politika játékszabályain túl is képes nyomást gyakorolni [ahogy az IRA (Irish Republican Army – Ír Köztársasági Hadsereg) fogalmazott: „szavazattal vagy fegyverrel, de eljön a mi napunk”].²⁰ Ezek az ismérvek eddig az összes ideológiai motivációjú elkövetőre igazak voltak, de a magányos elkövetők egyedül cselekszenek, illetve két-három fős támogatással, egy nagyobb csoport, terror-szervezet irányítása nélkül. Ez összevág Metzger és Curtis „magányos farkasokról”

¹⁸ FORTIN 2021.

¹⁹ GANOR 2021.

²⁰ BÖCKLER 2018.

hirdetett nézeteivel, és a franchise-ként (fiókhálózat-szerűen) is működő al-Káida és a pókháló típusú szerveződésű Iszlám Állam irányelveivel, amely sokszor csak ideológiai háttérrel és néhány gyakorlati tanácsot ad a nevében cselekvő magányos elkövetőknek. Átlagban az ideológiai háttérű magányos ámokfutók módszeresebben és jobban terveztek, jobban kezelték a fegyvert és képzetebbek voltak, mint a személyes motivációjú magányos elkövetők, de ettől függetlenül nagyon széles skálán mozogtak a képességeiket tekintve. Ugyanúgy megtalálható volt az intelligens, az ámokfutást évekig tervező, jól képzett támadó (a leghírhedtebb esetek egyike volt Anders Behring Breivik norvég terrorista ámokfutó támadása,²¹ avagy Új-Zélandon a christchurchi ámokfutó, Brenton Tarrant lövöldözése²²), mint az indulatvezérelt, előzetesen nem tervező, a fiókból felkapott konyhakéssel dolgozó elkövető (Abderrahman Bouanane).²³ A vallási ideológiai kategóriába tartozik például egy amerikai muszlim házaspár San Bernardinó-i, kaliforniai tömeges lövöldözéses esete (2015. december 2.),²⁴ egy testvérpár bostoni, maratoni futóversenyen elkövetett robbantásos merénylete (2013. április 13.),²⁵ valamint a franciaországi Nizzában teherautóval történt tömegbe hajtásos (*ramming* típusú) támadás (2016. július 14.), ahol a merénylet egymaga követte el az egyértelműen dzsihádistá terrortámadást, bármilyen terrorszervezet közvetlen részvétele nélkül.

Személyes indíttatásból cselekvő magányos elkövető

Számos erőszakos magányos elkövető tömeges halálos áldozatokkal, illetve tömeges sérüléssel járó támadást követett el, nem ideológiai indíttatásból, hanem úgynevezett pszichológiailag rendezetlen aktív elkövetőként. Az idesorolható egyének előéletére jellemző, hogy korábban zaklatták, kiközösítették, megalázták a saját közösségében, amely leggyakrabban az iskolai vagy a munkahelyi környezet. Az ilyen ámokfutó elkövetők szociális, emocionális és pszichés háttérének vannak közös jellemzői, úgymint a zaklatott gyermekkor, az elvált szülők, a társadalmi kívülállóság, a szociális kapcsolatok alacsony szintje és az alacsony önbecsülés. Tetével legtöbbször az intézményen és a társain akar elégtételt venni a sérelmekért és a megaláztatásért, így az elkövetés helyszíne általában az iskolája vagy a munkahelye,

²¹ SMITH-SPARK 2021.

²² Christchurch Mosque Attack Suspect Pleads Not Guilty, Trial Set for Next Year 2019.

²³ BÖCKLER 2018: 7.

²⁴ AHMED 2015.

²⁵ Boston Marathon Bombing 2014.

ennek köszönhetően jó helyismerettel rendelkezik. A tetteivel végre elismerést akar nyerni a társadalomtól, illetve vágyik arra, hogy ő gyakorolhasson hatalmat mások felett. A félelemkeltést ő is eléri, de ennek nincs rajta túlmutató célja, nem áll egy ügy szolgálatában. Az ebbe a kategóriába tartozó egyének legfeljebb korábbi elkövetőket tekintenek példaképüknek. Ezen túlmutató tervük általában nincsen, a támadás előtt felkészülnek a halálra, és sok esetben a rendőrség általi öngyilkosságuk szánják a támadást, vagy már a hatóságok kiérkezése előtt öngyilkosok lesznek. Ennek következtében átlagban ez a típus a legkevésbé veszélyes a rendvédelmi erőkre, mert nem őket tekintik fő célpontnak, annál nagyobb viszont a veszélyessége a társadalom többi tagjára.

Kevert indíttatású magányos elkövető

A fenti kategóriákkal kapcsolatban megállapítható, hogy a motivációk között számos esetben elmosódnak a határok, azok kevert formában jelennek meg. Több, személyesen sértett elkövetőnek vannak például politikai elvei is, és ezt akár a támadás közben is alkalmazhatják, míg az ideológiai alapon támadó magányos elkövetők között többen ugyanúgy társadalmilag kívülállónak számítanak kudarccal a hátuk mögött, azonban ők egy ideológia szolgálatával próbálnak kompenzálni. Néhány esetben szinte el sem lehet dönteni az elkövetéskor, hogy melyik kategóriába tartozik vegytisztán az elkövető, mint például a löfegyveres ámokfutónál egy müncheni bevásárlóközpontban 2016-ban.²⁶ Ő célzottan a török származásúakat lőtte agyon, viszont ennek a kiváltó oka, a személyes motivációja az volt, hogy Németországban a török etnikumba tartozó személyek tették pokollá az életét a középiskolában.²⁷

Az amerikai esetekről rendelkezésre álló statisztikai adatok bemutatása

Az amerikai eseteket vizsgálva képet kaphatunk, hogy melyik motiváció milyen arányban van jelen az ámokfutásoknál. A *Washington Post* által a szakirodalom és az FBI-jelentések alapján összeállított lista²⁸ az USA-ban 1966 óta elkövetett ámokfutásokat gyűjtötte össze, az elkövetők motivációinak pedig a rendőrségi és a bírósági jelentésekben néztünk utána (az 1966-ban a Texasi Egyetemen történt lövöldözés előtt is volt néhány eset elszórtan, de ezek általában nem elég jól dokumentáltak,

²⁶ GRAHAM-HARRISON et al. 2016.

²⁷ *Ermittlungen zum Münchner Amoklauf* 2017.

²⁸ BERKOWITZ–ALCANTARA 2021.

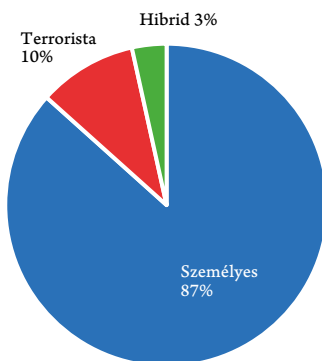
innentől kezdve került be ez az elkövetési mód az amerikai köztudatba). A lista csak azokat az eseteket tartalmazza, ahol a halálos áldozatok száma meghaladta a négyet (az elkövető nem számít), mert ezek tartoznak bele egyben a tömeggyilkosság kategóriájába is az amerikai terminológiában.

Az USA-ban 1966. augusztus 1. és 2023. május 6. között 202 ilyen ámokfutás történt. Ebből 175 esetben nem beszélhetünk terrorcselekményről, az elkövetőnek csak valamilyen személyes motivációja volt. Ebből 155 esetben jelent meg a klasszikus minta, ahol a kirekesztettség, a sikertelenség és a személyes sértettség miatti bosszúvágy voltak a motivátorok. 10 olyan eset volt, ahol a háttérben a kóros elmeállapot és a tévképzetek álltak. Igaz, szinte az összes elkövetőnek volt valami pszichés problémája, de ezen 10 esetben az ámokfutók annyira elvesztették a kapcsolatot a valósággal, hogy meg voltak győződve, hogy az áldozatok az életükre törnek, vagy egyéb tévképzet miatt kell velük végezniük. Kilenc esetben a motiváció ismeretlen maradt (az elkövető nem hagyott róla üzenetet, az áldozatai alapján nem lehet rá következtetni, ő maga pedig vagy nem élte túl a cselekményt, vagy soha nem sikerült elfogni). Végül egy olyan eset volt, ahol az elkövetőt kizárólag az így szerezhető hírnév motiválta.

Klasszikus, politikai vagy ideológiai alapú terrortámadás 20 esetben történt. Kilenc ámokfutásnál szélsőbaloldali volt az elkövető (négy fekete felsőbbrendűségben hívő, három keresztényellenes, egy fehérellenes és egy rendőrellenes), hét szélsőjobboldali és négy iszlamista.

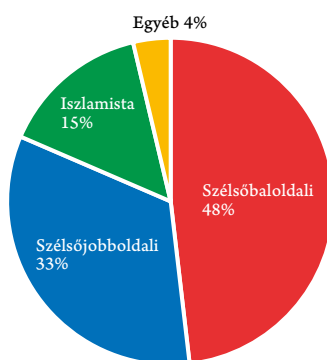
Volt továbbá hét hibrid eset, ahol nagyjából egyenlő mértékben játszottak szerepet a személyes és az ideológiai szempontok. Itt az ámokfutást az egyéni problémák mellett három esetben a fekete felsőbbrendűségbe vetett hit, két esetben a szélsőjobboldali eszmék, egy esetben az egyházellenesség és egy esetben a nőgyűlölet táplálta.

A magányos elkövető, ámokfutó motivációit illetően alapján véve elmondható, hogy a fő célja, hogy feláldozza a saját életét azért, hogy másokat megöljön (még ha az elkövető halála nem is teljesen biztos, egy ilyen típusú bűncselekménynél nagy esély van rá). Míg a személyes motivációjú elkövetőket egoista érdekek motiválják, addig az ideológiai alapú magányos elkövetőket az altruizmus, azaz akár saját kárára is képes cselekedni a közössége érdekében, háttérbe szorítva az önös céljait. Első esetben az egoista egyének azért képesek ezt elkövetni, mert alacsony fokú a kötődésük, és az integráció hiánya, a múltbeli sérelmek miatt semmibe veszik vagy gyűlölik a közösségüket. Az altruista egyének viszont olyan szinten maguk fölé helyezik a saját közösségüket, hogy azért az életüket is feláldozzák.

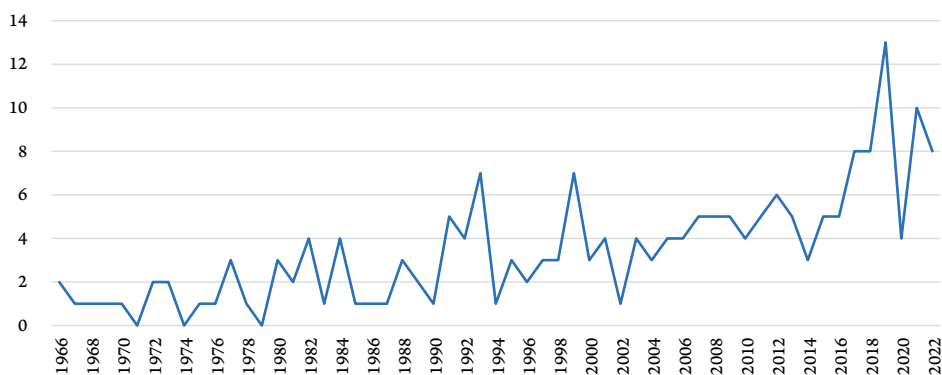
1. ábra: Az ámokfutók motivációja

Forrás: a szerző szerkesztése

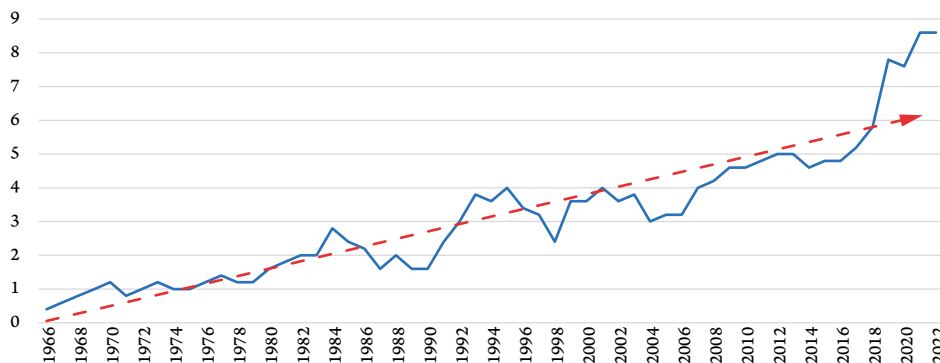
2. ábra: A terroristák és a hibrid esetek ideológiai háttere összesítve

Forrás: a szerző szerkesztése

3. ábra: Az ámokfutások száma évente

Forrás: a szerző szerkesztése

4. ábra: Az ámokfutások 5 éves mozgó átlaga és a trendvonal

Forrás: a szerző szerkesztése

Terrorszervezethez tartozó ámokfutók

A magányos elkövetők alapismérveként elfogadtuk, hogy az elkövetők nem tagjai terrorcsoportoknak, és nem terroristszervezetek utasítására cselekszenek. Ugyanakkor nem mehetünk el szó nélkül a *terror szervezet tagjaként funkcionáló, onnan kiváló, ideológiai motivációjú ámokfutók* mellett. A velük kapcsolatos felderítési aspektust a tanulmányban nem fogjuk kifejteni, mivel annak egyedisége, a többi tárgyalt magányos elkövetői kategóriához viszonyított differenciáltsága és a felismerhető gyanúra okot adó jegyeinek, prevenciós eszközeinek különbözősége ezt nem teszi lehetővé.

Az amerikai Homeland Security felismerte azt a potenciális veszélyt, hogy a magányos elkövetők mellett a kis terrorista sejtek (úgy mint a mumbai támadásnál²⁹) képviselik a legveszélyesebb fenyegetést az USA nemzetbiztonságára.³⁰ Ezen állítás kiterjeszthető a világ többi részére is, és ehhez igazodva a terrorrelhárítás felszámolási aspektusából megközelítve foglalkozni kell az ilyen típusú magányos elkövetőkkel is a tanulmányunkban. Ez a típusú elkövető jelentheti az egyik legnagyobb veszélyt a polgári lakosságra és a rendvédelmi erőkre egyaránt, de a cselekményük felszámolásában nincs különbség. Ez a személy jut hozzá általában valamennyi magányos elkövető közül a legjobb kiképzéshez (például a 2008-as mumbai támadókat a pakisztáni különleges erők képezték ki),³¹ a legmodernebb fegyverekhez, a legrésztelensebb információkhoz és a legteljesebb körű háttértámogatáshoz, ezért az ő esetükben lehet a legnagyobb az esély arra, hogy összeszokottan, akár csapatokban támadjanak.

²⁹ SCHMITT–SENGUPTA 2008.

³⁰ CAPELLAN 2015.

³¹ SCHMITT–SENGUPTA 2008.

Egyes esetekben még egy nagyváros elleni komplex támadás végrehajtására is képesek (Mumbai, 2008,³² Párizs, 2015³³). Míg a terrrorszervezetek próbálják védeni a tagok identitását, és csak a szervezet neve a nyilvános, addig a terrrorszervezetből kiváló magányos elkövetőnek az a fő szempontja, hogy médiafigyelmet kapjon a támadása, illetve a terrrorszervezetek tagjainál a legnagyobb az esély arra, hogy csoportban kövessék el a cselekményt. Szimbolikus célpontot választanak, például egy vallási épületet, vagy olyan helyet, ahol a legtöbb potenciális áldozat található, és lehetőleg fegyvermentes.³⁴

AZ ÁMOKFUTÓVÁ VÁLÁS KIVÁLTÓ OKAI

A magányos elkövetők általában visszavonultan, a társadalomtól elszigetelten élnek, személyes bosszúvágy, a kirekesztettség érzése, ideológiai vagy nem ideológiai alapon szerveződött sérelmek és ellenségkép jellemzi őket, majd ezek mentén radikalizálódnak és válnak erőszakossá. Fennáll mindegyikük esetében az a veszély, hogy a cselekményük tervezése után, amennyiben nem detektálják időben a felderítési tevékenység részeként, erőszakos cselekmény előkészületét, rosszabb esetben végrehajtását valósíthatják meg. Példaként megemlítünk néhány olyan jellemző kiváltó okot, amelyek növelhetik a potenciális magányos ámokfutók bűnözővé válásának valószínűségét, az erőszakosságuk kockázatát.

A háborús helyzet/fegyveres konfliktusok közelsége, eskalációja

Ha egy adott országban vagy a közeli régióban hosszan elhúzódó háború veszi kezdetét, az több területen is növeli egy potenciális ámokfutás esélyét. A külső fenyegetettség érzése, a társadalom militarizálódása és a média által valós időben közvetített, a mindennapi élet részévé váló háborús cselekmények mind olyan faktorok, amelyek az erre fogékony személyeknél ösztönzőleg hatnak konfliktusaik erőszakos megoldására. Ezen helyzet ráadásul az eszközoldalra is hatással van, mert a háborús térségekbe beáramló nagyszámú fegyver miatt az illegális fegyverpiacon is megnő a kínálat, valamint az egzisztenciális félelmek miatt a kereslet is. Erre jó példa az 1991–1999 között lezajló délszláv háborúk sorozata, amely az egész térségben együtt járt az erőszakos bűncselekmények és a lakosság kezében lévő, illegálisan tartott

³² *Mumbai Terrorist Attacks* (Nov. 26–29., 2008.) 2009.

³³ *Paris Attacks: What Happened on the Night* 2015.

³⁴ KULCSÁR 2014: 33–45.

lőfegyverek számának növekedésével. A jelenleg zajló orosz–ukrán háború miatt pedig szintén fel kell készülnünk hasonló következményekre. A hivatkozott szakmai lap is ír az Ukrajna elleni orosz agressziónak a terrorista és szélsőséges környezetre gyakorolt potenciális hatásairól, illetve leírja azt is, hogy a háború reakciókat váltott ki az erőszakos szélsőséges szereplők körében, különösen a jobboldali spektrumon belül, és kisebb mértékben más ideológiákat illetően.³⁵

A migráció és a válság kapcsolatának megjelenése

2014 után megnövekedett az Európába beáramló harmadik országbeli bevándorlók száma, a migrációs válság kirobbanásával párhuzamosan pedig a terrorizmus is folyamatosan és jelentősen nőtt.³⁶ A statisztikák világosan rámutatnak, hogy a menekültek számának növekedésével a terrorizmus és az így okozott veszteségek is fokozódtak Európában. A két folyamat nem független egymástól, ugyanakkor hangsúlyozandó, hogy a bevándorlók döntő többsége békés céllal érkezik, de a kontinensre folyamatosan nehezedő migrációs nyomás összefüggésben áll akár a szélsőséges vallási ideológiájú terrorizmussal, akár a bevándorlókkal szembeni gyűlölet-bűncselekményekkel. Ennek köszönhetően az elmúlt pár év során számos negatív kritikát, erőszakos tettekben megnyilvánuló reakciót generált Európa több országában a migráció, ami új típusú jelenséggént ütötte fel a fejét, és amit meg kell említenünk az indikátorok sorában. A 2015. év nyári időszaka után az akkor regnáló német kancellár asszony kijelentése³⁷ is katalizátora lett a helyzet romlásának, ami a mai napig tapasztalható szerte Európában. A menekültválság elmélyülése együtt járt a közvetlen testközelből tapasztalható, nehezebben integrálható, teljesen más kultúrkörből érkező tömegek megjelenésével, ami a dzsihádisták gyökerű terrorizmus betörésének veszélyét is magában hordozta. Erre válaszként a társadalomban elsősorban az idegenekkel szembeni radikális nézeteket valló személyek körében erősödött fel a gyűlölködés, és hajlott át erőszakba. A német belügyminisztérium által 2017-ben publikált *Kriminalitás a migráció kontextusában*³⁸ című beszámolóból is kiderül, hogy a muszlim országokból érkező bevándorlás abból a szempontból

³⁵ Europol 2023: 4, 17.

³⁶ Bevándorlás és terrorizmus Európában 2018.

³⁷ „Megteremtjük a lehetőséget.” Lásd Phoneix 2016.

³⁸ Bundeskriminalamt 2018.

is biztonságpolitikai és kulturális kockázatot³⁹ rejthet magában, hogy az európai államokba történő integrációjuk az elvártnál kisebb mértékben sikeres.⁴⁰

Ez az erőszakos cselekmények tervezésének, illetve bekövetkezésének valószínűségét és esetszámát Európa-szerte és USA-szerte növelte, a bevándorlók által elkövetett és a bevándorlókat érő támadásokat tekintve egyaránt, ami például a harmadik országból származó, másod- és harmadgenerációs állampolgárookra is kihatással van. Ugyanakkor a kialakult helyzet maga is katalizátorként hathat a korábbiakban békésnek ismert, külföldi gyökerekkel bíró személyekre, akik emiatt még inkább elszigetelődnek.

A vallási, politikai ideológiai ellentétek felerősödése

A magányos elkövetők politikai vagy vallási ideológiai alapon is motiválódhatnak, azonban a szimplán saját elhatározásból cselekedni szándékozó ámokfutóra éppúgy kihatással van a vallási vagy politikai ellentétek felerősödése a társadalomban. A radikális iszlám, illetve a szélsőjobboldali és a szélsőbaloldali ideológiák felerősödése egyaránt a magányos elkövetővé válás indikátorai közé tartozik. Az egyik részről beszélhetünk az USA-ban és Európában is megjelenő iszlám terrorizmus miatt a radikális iszlámtól való félelem jelenségéről. A „befogadó, döntően keresztény többségű” országokban hiába biztosított a szabad vallásgyakorlás, a radikális iszlám még ennek ellenére is ellenségesen viszonyul a befogadókhöz. Az extremista ideológiák jelenléte, leginkább a szélsőjobboldali narratívák felerősödése, önmagában vagy a radikális iszlámmellenes nézettel vegyülve, ugyanúgy motiváció lehet a magányos ámokfutáshoz. Mindezeket egy tanulmánnyal is megerősítjük,⁴¹ amely ugyan a magányos elkövető vonatkozásában tipikus motivációként a személyes és ideológiai befolyás kombinációját nevezi meg, de arról is értekezik, hogy a magányos elkövetőknél a szerencsétlen életkörülmények, az intenzív hit és gyűlölködés egyvelege játszik közre az erőszakcselekmény tervezésében és végrehajtásában. Nagyon gyakran nem egy ideológia, hanem sokkal inkább a társadalmi probléma a motiváció gyökere, ugyanakkor felerősítik azt a vallási és/vagy politikai ideológiai ellentétek.

³⁹ Berlin: Man Attacks Woman with Knife for ‘Working’ 2021.

⁴⁰ BÍRÓ 2021.

⁴¹ KENYON – BAKER-BEALL – BINDER 2021: 11–12.

*A kialakuló és/vagy elhúzódó gazdasági
válságok, a szociális feszültségek*

A válsághelyzetnek számos definíciója ismert, amely egyensúlyhiányt, feszültséget, a társadalomra és az állam biztonságára is veszélyes sokrétű események sorozatát is jelentheti, ami egyértelműen a szociális feszültséget is magában hordozza. A gazdasági válság hatásait az egyén viszonylatában vizsgálva megállapítható, hogy alapvetően az egészséges személyeket is megterheli, nem várt helyzetek elé állítja. Ez a periodikusan vissza-visszatérő jelenség bizonytalan jelen- és jövőképet hordoz magában, növeli a kiszámíthatatlanságot, illetve tartalékképzésre ösztönöz, a mindennapokra kiható megszorítások árán. A stabil szociális kapcsolatok támogatják a válságkezelést mikroszinten, ugyanakkor pont ezek a helyzetek teremthetnek feszültséget is a szociális kapcsolatainkban. Az FBI tanulmányában⁴² a stresszorok között is felsorolják a pénzügyi feszültséget, amely felerősítheti egy magányos elkövető veszélyes cselekményének bekövetkezési esélyét. Az említett válságok beleférnek ebbe a kategóriába, azok hatnak egymásra, ezáltal az életszínvonal romlásához, átalakuló függőségi viszonyokhoz, kiszolgáltatottsághoz vezethetnek, ami átrendezheti az emberi és a közösségi viszonyrendszereket egyaránt. Amennyiben az egyén sebezhetőbb és alapvetően instabil, frusztrált, ellenségképpel élő személy, nála súlyosbító körülmény lehet egy erőszakos cselekmény elkövetéséhez a válság és a feszültség jelenléte. Ennek legfőbb oka, hogy nincs meg sem az eszköztára, sem pedig a stabilitása, illetve bizonytalan a szociális hálójá, így nincs, ami átlendítse a nehézségeken.

A mikrokörnyezet negatív hatásai

Az egyén közvetlen környezete erőteljes befolyással lehet a benne rejlő bűnös gondolatok materializálódására. Ez a közösség lehet a család, a munkahely, az iskola, a mindennapi élettér további állomásai, ahol szociális interakcióba lépnek egymással az egyének. A családi vagy lakókörnyezeti közösségben fennálló állandó vagy időszakosan kialakult konfliktus, egy barát halála, illetve a verbális vagy a fizikális bántalmazás mind az egyénre gyakorolt negatív hatások közé sorolhatók. A munkahelyi problémák közé tartoznak azok, amelyek a kollégákkal, illetve a vezetővel való konfliktusos helyzetből erednek. Az iskolai feszültségek az osztálytársak, az iskolatársak vagy a tanárok irányában megnyilvánuló viselkedések és válaszreakciók közötti űr és rossz kódolás-dekódolás miatt alakulnak ki, mivel az egyén nem képes

⁴² SILVER–SIMONS–CRAUN 2018.

az elvárható módon adni és venni a jelzéseket, illetve az iskolai környezet sem képes kezelni az egyén „másságát”. De a szociális interakciókban jelentkező stresszorok közé tartozik az online vagy az offline iskolai vagy munkahelyi zaklatás, vagy akár a viccelődés, valamint a szociális szervezethez való kapcsolódás hiánya vagy annak elutasítása is, amelyek mind felerősíthetik az egyén frusztrációját. Ennek klasszikus példája a tanulmányunkban korábban idézett columbine-i iskolai vérengzés.

*A pandémia, az egészségi állapot-romlás mint kritikus
időszakok, előfordulásuk negatív hatásai*

2019 telén, 2020 tavaszán megjelent a Covid-19 típusú koronavírus-járvány, amely nagyon gyorsan pandémiává alakult, emiatt fokozatosan ugyan, de számos szigorú korlátozó intézkedést vezettek be. Ez magával hozta, illetve fokozta az elszigetelődést, a szorongást, a depressziót az egyéneknél, és mindez a társadalom széles körét érintette. A Covid-19 társult indikátorként viselkedett a mentális rendellenességgel, amely összességében nagymértékű hatást gyakorolt a potenciális ámokfutókra. A két tényező egymásra hatása megjelenik egy lengyel szakkiadványban is, miszerint „a világjárvány mellékhatása a már eddig is regisztrált tömeges romlás lesz a társadalom mentális egészségében, különösen a fiatalok körében. A mentálisan instabil egyéneknél kimutatható, hogy különösen hajlamosak a destruktív és önpusztító cselekedetekre, a szélsőséges ideológiákra és az összeesküvés-elméletekre, ugyanakkor többszörösen hajlamosak arra is, hogy magányosan cselekedjenek.”⁴³ Ezen kritikus időszakoknak hosszú távon maradandó nyomai érezhetők a társadalom mentálisan egészséges tagjai sorában is.

A fizikai vagy szellemi egészségi állapot romlása lehet még bármilyen gyógyíthatatlan diagnosztizált betegség vagy egy traumatikus agysérülés, maradandó fizikai sérülés, amitől életbe léphet az egyénnél a „minden mindegy” állapot, ahonnan egy kis lépés is elég lehet az erőszakos cselekmény elkövetéséhez.

A mentális rendellenességek felerősödése, illetve kezeletlensége

A mentális rendellenességet az Egészségügyi Világszervezet (World Health Organization – WHO) definíciója szerint az egyén megismerésében, érzelmi szabályozásában vagy viselkedésében jelentkező, klinikailag jelentős zavar jellemzi,

⁴³ KLUCZYŃSKI 2021: 20.

ami általában distresszel vagy a működés fontos területeinek károsodásával jár.⁴⁴ Az FBI egyik tanulmánya⁴⁵ szintén megfogalmazza, hogy a mentális állapot, mint stresszor, nem azonos a mentális betegség diagnózisával, ami annyit jelez csupán, hogy az ámokfutó a támadást megelőző évben a mindennapi életében milyen mentális zavarral – depresszió, szorongás, paranoia – küzdött a leggyakrabban. Ezek viselkedés- és hangulatingadozásokhoz vezetnek ugyan, de önmagukban nem lennének elegendők a pszichiátriai értelemben vett súlyos mentális betegség formális diagnózisának felállításához.

A mentálisan beteg személyek aránya a magányos elkövetők esetében hozzávetőlegesen ötször nagyobb, mint például a terrrorszervezetek tagjai között (40% az előbbi és 8% az utóbbi csoportban), de a legtöbb mentális egészségi probléma önmagában nem zárja ki a racionális motivációt és a tudatos tervezést.⁴⁶ A Nemzetközi Terror-elhárítási Központ (International Centre for Counter-Terrorism – ICCT) egyik tanulmánya⁴⁷ a 2000–2014 közötti időszakban 30 európai országban magányos terroristák által elkövetett terrorcselekményeket vizsgálta meg. A kutatás megállapította, hogy az összes vizsgált személy 35%-ánál a mentális egészségi zavarra utaló jelek álltak fenn. Ezt tovább bontva kimutatták, hogy az ideológiai alcsoportok közül a vallási alapú szélsőségeseknél 24%, a jobboldali ideológiát képviselő elkövetők esetében 28%, míg az „iskolai lövöldözők” esetében 63% küzdött mentális zavarral. Az egyik legnagyobb kihívásnak látjuk az említett tanulmányok és a saját munkatapasztalataink alapján is a mentális rendellenességeket és azok kezeletlenségét a potenciális ámokfutóknál.

A MAGÁNYOS ÁMOKFUTÓK VISELKEDÉSJEGYEI

Az első kiindulási pontunk a terrorelhárítási tevékenységünk részeként elsősorban a hazai belföldi terrorizmushoz kapcsolódó potenciális magányos elkövetők felderítése során végzett szakmai munkafolyamatok tapasztalatai. A felderítési munkánk során látókörbe került személyeknél is láthattunk olyan jeleket, detektáltunk olyan jelzésértékű viselkedésjegyeket, amelyek az említett FBI- és az ICCT-tanulmányokban szerepelnek, azaz függetlenül az egyén motivációjától megállapítható, hogy nagyarányú a potenciális magányos elkövetők között a különböző fokú mentális

⁴⁴ *Mental Disorders*. Online: www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/mental-disorders.

⁴⁵ SILVER–SIMONS–CRAUN 2018: 17.

⁴⁶ CORNER–GILL–MASON 2016.

⁴⁷ ZUIJDEWIJN–BAKKER 2016.

zavarral küzdők száma. Ezenkívül számos esetben volt tapasztalható a szociális integráció hiánya, vagyis a kirekesztettség.

A második kiindulási pontunk német szakértők kutatásai voltak. Ugyanis Németországban több szakterületen folynak szakmai kutatások a magányos elkövetők és az ámokfutók témakörében, hiszen ott több megtörtént esetről tudunk. A tárgykör egyik szaktekintélye és kutatója Britta Bannenberg kriminálpszichológus, akinek állítása szerint „a terroristák és az ámokfutók hasonlóak, függetlenül az ideológiájuktól”, Matthias Quent szociológus, a másik szaktekintély állítása szerint „a felnőtt elkövetők egyharmada pszichés betegségben szenved”,⁴⁸ illetve „az ámokfutás és a terror nem zárják ki egymást, egy terrortámadás betöltheti az ámokfutás szempontjait, és fordítva”.⁴⁹

Bannenberg a 2019 szilveszterén Németországban bekövetkezett ramming (nekimenés) típusú erőszakos cselekményt vette górcső alá, ahol egy német állampolgárságú középkorú férfi szándékosan, rasszista motivációból hajtott a tömegbe egyedül, azaz egy terrorista bűncselekményt magányos farkasként, ámokfutás jelleggel hajtott végre. Az elkövető mentálisan beteg volt, akinek a paramétereit összehasonlították korábbi súlyos bűncselekmények elkövetőivel, és megállapítást nyert, hogy az elkövetők döntően férfiak, akik között különböző pszichés problémákkal küzdő személyek találhatók. Az empirikus adatok szerint a 24 és 70 év közötti felnőtt elkövetők több mint egyharmadánál komoly pszichés betegség, például paranoid skizofrénia súlyos jelei mutatkoztak, és a támadásaik célpontjai általában külföldiek voltak. Az ilyen elkövetők gyakran tele vannak nehezteléssel, gyűlölettel és ellenségeskedéssel a társadalom iránt. Vannak a skizofrénianál kevésbé súlyos mentális betegségek, például a különféle személyiségzavarok. Ezek szintén veszélyt jelentenek, mivel gyakran megszállottjai lesznek az ilyen mentális rendellenességgel küzdő személyek annak, hogy látványos gyilkos támadást hajtsanak végre. Az egyik legfontosabb kijelentése a szakértőnek, hogy nem kategóriákban kell gondolkodni a támadás ideológiájával kapcsolatban, hanem azt kell látni, hogy a motivációk időnként akár felcserélődhetnek, vagy átfedésben lehetnek, mert azoknak leginkább a támadó saját személyiségéhez van köze. Az elkövetők egyszerűen gyűlölettel vannak tele, és hírnevet akarnak a tetteikkel elérni, akár saját haláluk árán is.⁵⁰

A felderítési tapasztalataink is alátámasztják, hogy a látókörbe került potenciális elkövetők között, illetve elfogásuk után a pszichésen megvizsgált, egyéb bűncselekményeket elkövetőknél a mentális rendellenességek széles palettán helyezkedhetnek el, az enyhébbtől a súlyos pszichés problémákig. Aki abból a célból,

⁴⁸ BOSEN 2019.

⁴⁹ ENGEL 2019.

⁵⁰ BOSEN 2019.

hogy a lakosságot megfélemlítse, személy elleni erőszakos, közveszélyt okozó vagy fegyverrel kapcsolatos bűncselekményt követ el,⁵¹ az kimerítheti a terrorcselekmény fogalmát, amelynek az előkészülete, illetve az ezzel való fenyegetés is büntetendő. A felderítéseink során szintén megfigyelhető volt a mentális problémák jelenléte. Mindezek alapján szakmai tapasztalataink is egyértelműen megerősítik a hivatkozott német kutatási eredményeket.

A magányos elkövetők, illetve az ámokfutással végrehajtott cselekmények esetében a motiváció különbözteti meg a bűncselekménynek a minősítését. Elmondható, hogy például az oslói terrorcselekményt és elkövetőjét vagy az új-zélandi christchurchi merénylet az egyéni patológiák és a politikai ideológiák egyaránt jellemezték. Az iszlamista rasszista elkövetőknél kutatások szerint kevésbé van jelen a mentális rendellenesség, de előfordul, hogy jelentős pszichológiai szenvedést is maguk mögött tudhatnak, csak erről gyakran nem beszélnek.⁵² A terrorizmus kutatás szempontjából azonban nem létezik olyan, hogy terrorista betegség vagy terrorista személyiség.

A fentiek mellé áttekintettük az FBI által publikált anyagot.⁵³ Az alábbiakban felsoroljuk az ámokfutó magányos elkövetőknél tapasztalt, a támadást megelőzően tanúsított gyanús viselkedésjegyeket, amelyek nagyfokú azonosságot mutathatnak a politikai, a vallási ideológiai, illetve az egyéb motivációjú magányos elkövetőknél. Hangsúlyozandó, hogy ezek együttes értékelése vezethet csak eredményre, az nem, ha csak önmagában kiragadunk egy-egy viselkedési jegyet. Frederick Calhoun és Stephen Weston⁵⁴ kutatásaira alapozva megállapítható, hogy az erőszakos cselekmény elkövetéséhez vezető út jól körülhatárolható szakaszokra bontható, amelyekben más és más gyanúra okot adó jelek detektálhatók. A támadásig az alábbi fázisokon megy keresztül az elkövető: sérelem/sértettség, az erről történő panaszkodás, a nemtetszés kinyilvánítása, a kutatási és a tervezési fázis, a szivárogtatás, ezután, illetve ezzel egy időben az előkészületi szakasz, majd a normák és a jogkövető magatartások megszégése és a végén a támadás kivitelezése.⁵⁵ Megállapíthatjuk, hogy minél korábban történik meg a gyanús jelek azonosítása, annál több idő van egy kialakulóban lévő erőszakos cselekmény feltérképezésére, ezáltal annak megakadályozására.

Az alábbiakban a már említett FBI-tanulmányban⁵⁶ is szereplő gyanús viselkedésjegyeket soroljuk fel.

⁵¹ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről.

⁵² MERCIER–NORRIS–SHARIF 2018.

⁵³ SILVER–SIMON–CRAUN 2018.

⁵⁴ CALHOUN–WESTON 2003.

⁵⁵ MELOY et al. 2011.

⁵⁶ SILVER–SIMON–CRAUN 2018.

Az elkövetők demográfiai háttere

Az elkövetők és a potenciális elkövetők túlnyomórészt férfiak. Jóval kisebb arányban fordulnak elő női elkövetők, illetve minimális esetben találkozhatunk csupán nő-férfi páros ámokfutókkal (San Bernardino, 2015. december).⁵⁷ Az életkorral összefüggésben ugyan nagymértékű szórás mutatkozik, de az megállapítható, hogy a legnagyobb százalékos előfordulás a 18–59 év közötti korosztályban detektálható. Ez leginkább az egyén fizikai és szellemi állapota miatt van, mivel ezekben az éveikben a legalkalmasabbak egy erőszakos támadás megtervezéséhez és kivitelezéséhez. Ez a korcsoport egyébként közös halmazt alkot a katonaköteles korú személyekkel. Az elkövető rasszára vonatkozóan nem tudunk megállapítani gyakoriságot, hiszen nagyon nagy a differenciáltság kontinensenként, illetve országoként, valamint attól függően, hogy milyen ideológia vezérelte az ámokfutó elkövetőket.

Az elkövetők személyiségjegyei, viselkedésjegyei

Az ámokfutók egyik legfőbb jellemzője az empátia hiánya és a kóros énközpontúság, valamint a saját szempontjai alapján kiválasztott csoporttal szembeni gyűlölködő megnyilvánulás. Ez a viselkedés a személyek közvetlen környezete számára is könnyedén detektálható, amennyiben odafigyelnek rá. Ilyen jelek megfigyelhetők az online térben, például chatfalakon folytatott beszélgetések, kommentek összetételének, nyelvezetének, stílusának, szóhasználatának vizsgálata során, ami rámutathat arra, hogy radikális, avagy extremista, kirekesztő nézeteket vall. Emellett jellemző rájuk a túlzott érdeklődés a fegyverek, az erőszakos tartalmú olvasmányok és audiovizuális anyagok, valamint a szélsőséges ideológiák iránt. Erősen jellemzi őket a harcos gondolkodásmód, a halál és erőszak kultusza.

Az elkövetők szociális interakciói

Megfigyelhető több elkövetőnél, illetve a meghiúsított és a megelőzött cselekmények elkövetőinek elemzései is rámutattak arra, hogy nagy arányban gyermekkori bántalmazás áldozatai voltak – családon belüli vagy iskolai közösséghez kötött, verbális, fizikális, szexuális eredetű abúzus érte őket. Ezeknél a személyeknél többször a kirekesztettség érzése, illetve a negatív életesemények megélése figyelhető meg.

⁵⁷ NAGOURNEY – LOVETT – PÉREZ-PEÑA 2015.

Felderítési tevékenységünk során megerősítést nyert, hogy az ilyen sérült személyek alig, vagy egyáltalán nem rendelkeznek barátokkal. Jellemző rájuk, hogy teljesen másképp érzékelik a saját korosztályukat, képtelenek kapcsolódni. Ezek az egyének jellemzően rengeteg időt töltenek az online térben, ami menedéket nyújt számukra, egyúttal anonimitást vagy az álnéven történő tevékenység lehetőségét, ezáltal sokkal gyakrabban fordulhat elő esetükben a szemükben ellenségnek, gyűlölt személynek számító egyének zaklatása, bántása.

Említettük, hogy döntően férfiakról beszélünk, akik között megtaláljuk az úgynevezett incel személyeket is. „Az incel egy olyan online szubkultúra, amelyben a férfiak a nőket hibáztatják az önkéntelen cölibátusukért, azaz a nőkkel való szexuális kapcsolatok hiánya miatt. Sok incelnak problémái vannak a szocializációval, és képtelenek női partnert találni, és a múltban elutasítást tapasztaltak. Az incel online közösségekben ez a nő elleni gyűlöletté alakul át.”⁵⁸ Ennek különös hangsúlyt ad, ha az egyén további gyűlöletével társul, azaz tulajdonképpen bármilyen további, akár vallási vagy egyéb ideológiai motivációval találkozva például ámokfutást követhet el női célpontok ellen.

Stresszorok

A stresszorok lehetnek fizikai, pszichológiai vagy bizonyos szociális erők, amelyek valós vagy vélt igényeket, illetve nyomást támasztanak az egyénnel szemben. Az FBI-tanulmány az elkövetőkre károsabb hatást gyakorló stresszorokról szól. Ezek lehetnek a mentális egészség sérülése, a pénzügyi feszültség, a munkával kapcsolatos problémák, a barátokkal és a társakkal való konfliktus, a házasságban megjelenő problémák, a drog- és alkoholhasználat, az iskolai konfliktus, a fizikai sérülés, a szülői konfliktus, egyéb családtaggal fennálló konfliktus, a szexuális frusztráció, korábbi bűnügyi problémák, sorozatos magánéleti problémák, mint például egy barát vagy egy rokon halála. Ezek pszichológiai és/vagy fizikai distresszt okozhatnak. Mindezek egy magányos elkövetőnél egy ámokfutás tervezésének és végrehajtásának folyamatait felgyorsíthatják, ezért rendkívül fontos a felderítés során minél szélesebb körben és minél rövidebb idő alatt információt gyűjteni. Ehhez nagymértékű támogatásra van szükség az egyén környezetéből szűkebb és tágabb értelemben egyaránt.

⁵⁸ Europol 2022: 55.

Szivárogtatás

A magányos elkövetőknél az egyik legmarkánsabb jellemző a szivárogtatás. Ez a felderítési munkában a megghiúsított, illetve a megelőzött cselekmények érintettjei esetében is bizonyított. Ezek a szivárogtatások lehetnek az interneten megjelent manifesztumok, kiáltványok, avagy blogok, kommentek formájában a közösségi oldalakon, vagy zárt kommunikációs csatornákon, a chatszobákban, az online fórumokon vagy egyéb írásos formában, közvetlenül vagy közvetetten. Az internet-használók száma általánosságban a társadalomban az elmúlt években drasztikusan nőtt. A társadalmi interakciók, a munkavégzés, illetve az iskolai és egyéb közösségi tevékenységek is egyre nagyobb hányadban az internetes platformon zajlanak. Ennek eredményeként az esetünkben vizsgált potenciális magányos elkövetők döntő része is megfordul az online térben. A bűnüldözői oldalról az internet használatának detektálása az egyik legkardinálisabb kérdés, ennek alátámasztására ismét egy tanulmányt hívnunk segítségül.⁵⁹ Eszerint például a szivárogtatáson kívül a közösségi hálózatot különféle ideológiák, összeesküvés-elméletek, extremista eszmék, terrorista propagandák tanulmányozására és erőszakos videók követésére használják a magányos elkövetők, avagy egyszerűen az elkövetési módok és a korábbi ámokfutó támadásokkal kapcsolatos anyagok tanulmányozására, és ezekből igyekeznek a cselekményük előkészületéhez is háttérismeretekhez hozzájutni, vagy cselekménysorokat másolni. A gyanús online magatartás megfigyelése potenciális kulcselem, itt detektálható olyan tevékenység, amelyben láthatóvá válik, hogy az egyén az erőszakos cselekmény elkövetésének útjára kíván lépni.

A gyanús viselkedések, a szivárogtatások detektálását az információkon felül a keresőszoftverek támogathatják, ezáltal a gyanús helyzetek és személyek azonosításának esélyét, ami összrendészeti feladat a felderítés hatékonyságának növelése érdekében. Az egyéni elkövetők leggyakrabban olyan emberek, akiknek kevés vagy semmilyen társadalmi kapcsolatuk nincsen, ezért felkeresik az interneten azokat a fórumokat, amelyek megerősítik a másokkal vagy más csoportokkal szembeni gyűlöletüket és elutasításukat. Ugyanezt látjuk az Iszlám Állam terrorszervezet követői esetében is, ahol az emberek bizonyos iszlamista csoportok között mozognak, hogy tovább szítsák a gyűlöletet. A szivárogtatási fázis a leghosszabb időszakot ölelheti fel az erőszakos támadáshoz vezető folyamaton belül.

⁵⁹ KENYON – BAKER-BEALL – BINDER 2021: 12–13.

A tervezés, illetve az előkészület

Az ámokfutó napokkal, hetekkel, néha hónapokkal előbb megkezdí a támadás megtervezését a végrehajtás időpontjához viszonyítva. Ha hosszabb időintervallumot nézünk, amennyiben időben keletkeznek információk a felderítés során, illetve sikerül elegendő bizonyítékot gyűjteni egy tervezett bűncselekményről, akkor van esély annak megghiúsítására. A nehézség a magányosságból fakad, hiszen az egyén erről egyáltalán nem, vagy nagyon kevés személynek kommunikál, illetve a már említett szivárogtatást fel kell ismernie a környezetének ahhoz, hogy ráeszméljen a tervezés gyanújára, és segítséget tudjon időben kérni. A tervezés során az *elkövetés idejét és időtartamát, a célpontot helyszín és személyi kör vonatkozásában, valamint az elkövetés fegyverét és tervezett ruházatát, egyéb felszereléseit is megválasztja*, ennek során információkat gyűjt online és offline egyaránt. Az elkövetés ideje kapcsolódhat jeles napokhoz, eseményekhez, az időtartam pedig függhet akár a választott fegyvertől is.

A kiválasztott fegyver leginkább a beszerzési vagy elérési lehetőségek függvényében alakulhat, avagy egy másolt eset kapcsán a példaképnek tekintett bűncselekmény során használt fegyver lesz a kiválasztott. Az elkövetés eszköze abszolút azonosságot mutat a terrorista és az ámokfutó kategória képviselői között, ami lehet lőfegyver, hidegfegyver, és egyéb fegyverként használható tárgy, például a tömegbe hajtáshoz használt gépjármű. Általánosságban elmondható, amennyiben van legalísan tartott lőfegyver az elkövető környezetében, ott nagy a valószínűsége, hogy az elkövetés eszközöként használni fogja azt. Minél jobban megtervezett és minél nagyobb tűzerejű fegyverekkel követnének el bűncselekményt, annál nagyobb az esély a felderítési fázisban ezt detektálni és megakadályozni. Viszont, ha ezen típusú ámokfutás megvalósul, az a legpusztítóbb következménnyel jár a társadalomra nézve.

Amennyiben a lőfegyverekre fókuszálunk, az amerikai tanulmány⁶⁰ kimondja, hogy több mint egyharmadát az elkövetők legalísan szerezték be, illetve szintén több mint egyharmad arányban már volt fegyvere az egyénnek, és kisebb arányban volt közöttük a lopott, a kölcsönkapott, az illegalísan beszerzett, avagy a helyszínen megszerzett lőfegyver. Európában az USA-hoz képest kisebb a lőfegyverekkel végrehajtott ámokfutások aránya, többek között a szigorúbb fegyvertörvényi háttérnek köszönhetően.

Az elkövetőkre jellemző továbbá, hogy külső megjelenésükben is törekednek a praktikusságra és a katonai jellegre. Emiatt a gyakorlóruházat, a taktikai kesztyű, a taktikai bakancs, a ballisztikus szemüveg, a málhamellény, a ballisztikus

⁶⁰ SILVER–SIMON–CRAUN 2018: 14.

védőfelszerelés beszerzése fontos része az előkészületnek. Ez történhet internetes webáruházban, military shopban vagy egy vadászboltban. Ezeknek a termékeknek a megvásárlása nem engedélyköteles, ezért önmagában gyanús jelként nem is értelmezhető. Csak akkor válik azzá, amikor a személyt már a radikalizáció gyanújával figyelik, vagy van már bűnügyi előélete.

PARADIGMAVÁLTÁS A FELSZÁMOLÁSBAN: AZ ÚJ TÍPUSÚ MEGKÖZELÍTÉS OKAI

A műveleti felszámolás szempontjából az ámokfutásokat a közelmúltig nem kezelték olyan egyedi bűncselekménytípusként, amelynek megszakítására önálló, a többi azonnali megszakítást igénylő bűncselekmény kezelésétől különböző taktikát és megközelítést kellene alkalmazni. Ezen hozzáállás megváltoztatása és a paradigmaváltás a már sokat emlegetett columbine-i iskolai lövöldözéssel kezdődött el. 1999. április 20-án az USA-ban található Columbine (Colorado) középiskolájába két olyan tanuló is érkezett, akik egy ámokfutás keretében tömegesen akartak ott embereket ölni. A két elkövető két pisztollyal és két ismétlőpuskával volt felfegyverkezve, viszont nem képezték ki őket a lőfegyverek használatára, így a helyismeretüket leszámítva nem lett volna taktikai előnyük a kiérkező rendőrajárőrökkel szemben. Az első lövéseket 11:19-kor adták le, ami szinte rögtön a városi rendőrség tudomására jutott. Az első járőr 11:21-kor már az iskola épülete előtt volt, majd 11:24-kor az elkövetők tűzpárbajt vívtak a parkolóban lövöldöző rendőrökkel. Eddig a pillanatig az épületben két halott és hét sebesült maradt utánuk. A rendőrök viszont nem hatoltak be az épületbe. Az ekkor előírt protokollnak megfelelően jártak el, és úgy kezelték az ámokfutást, mintha túszejtés vagy barikádhelyzet lett volna. Ennek megfelelően kívülről körbezárták az épületet, biztosították, hogy a veszély ne terjedjen onnan tovább, és értesítették a különleges műveleti egységet, azaz a SWAT-ot,⁶¹ hogy ők szakítsák meg a cselekményt. Ez alatt az idő alatt a két elkövető az iskolaépületben további tizenegy embert megölt és tizenhetet megsebesített, majd 12:08-kor végeztek magukkal.

Az első SWAT-egység 12:00 órákor ért az iskola elé, de az iskolába csak 13:09-kor hatoltak be. A klasszikus, helyiségről helyiségre történő lassú épületátvizsgálás módszerét alkalmazták, és az épületben talált vértlen személyeket is egyenként ellenőrizték és evakuálták. Ennek köszönhetően a teljes átvizsgálás csak 16:30-kor

⁶¹ Special Weapons And Tactics: rendőrségi beavatkozóegység az utcai járőröknél nehezebb fegyverzettel és specifikus kiképzéssel.

fejeződött be, ezután nyilvánították az épületet biztonságosnak. A két elkövetőnek csak a holttestét találták meg.⁶² Az országos jelentőségű, nagy médianyilvánosságot kapó esemény nemcsak további ámokfutóknak szolgált mintájául, de a rendvédelmi erőket is az addig alkalmazott módszerek felülvizsgálatára kényszerítette. Az már az első nap nyilvánvalóvá vált, hogy az áldozatok háromnegyede nem vált volna azzá, ha a rendőrség azonnal beavatkozik, illetve láthatóvá vált, hogy a behatoló SWAT-egységeknek már semmilyen befolyása nem volt az események alakulására. Egyértelműen látszott, hogy az ámokfutásoknál a *klasszikus „zárás-tárgyalás-megszakítás” megközelítés nem működik*. Egyéb módszerre azonban nem voltak sem irányelvek, sem kiképzés. A rendvédelmi erők négy hónapon belül reagáltak.⁶³

Az új taktikát „gyors kivonulás-azonnali reagálásnak”⁶⁴ nevezték el. Alapelve, hogy a helyszínre kiérkező járőröknek azonnal meg kell kezdeniük a megszakítást, és egyből az elkövetőt kell lokalizálniuk és ártalmatlanítaniuk. Amíg ez nem történt meg, addig nem kezdhetnek neki a személyek vagy az épület alapos átvizsgálásának, sem a sebesültek ellátásának. Ehhez szükség volt az utcai járőrök (akik nagy valószínűséggel először érnek oda az ilyen helyszínekre, azaz ők is az első reagáló erökhöz tartoznak) ellátására megfelelő tűzerejű automata fegyverekkel és balisztikus védőfelszerelésekkel, valamint a továbbképzésükre az ilyen szituációkat illetően. Az új taktika megalkotásánál még kikötötték, hogy a beavatkozóknak addig várakozniuk kell, amíg fel nem tudnak állítani közülük egy négyfős osztagot, és csak ezután kezdenek el a megszakítást. Ez a limit idővel lecsökkent két főre, de egyes amerikai egységeknél már azt is engedélyezik, hogy valaki egyedül avatkozzon be. Erre akkor kerül sor, ha a hivatásos személy úgy ítéli meg, hogy taktikailag azonnal szükséges a beavatkozás, és az erősítés túl későn érkezne a helyszínre.⁶⁵ Azonban ennek a megközelítésnek is megvannak a korlátai. Az egyedül behatoló személy szinte mindig taktikai hátrányban van az elkövető(k)höz képest, mert például egyedül épületet átvizsgálni konkrétan életveszélyes. Erre egyik példa a 2021. évi boulderi (USA) szupermarketben történt ámokfutás is, ahol az elkövető megölte az első egyedül beavatkozó rendőrt. Viszont a cselekmény megszakítására már ez is alkalmas volt, a vértlen személyekben a továbbiakban nem volt képes kárt tenni.⁶⁶

Az USA gyakorlatát viszont nem követte minden ország világszerte. Ennek egyik oka, hogy az ámokfutás típusú támadások kevésbé gyakori előfordulása miatt nem is érezték sürgetőnek a váltást. Például Franciaországban 2016 áprilisában,

⁶² The Columbine High School Shootings.

⁶³ Columbine Tragedy Was ‘Wakeup Call’ for Nation’s SWAT Teams 1999.

⁶⁴ *Immediate action rapid deployment.*

⁶⁵ MARTAINDALE–BLAIR 2019.

⁶⁶ RYAN 2021.

a fél évvel azelőtti párizsi terrortámadás hatására bevezetett új protokoll nem mert olyan radikálisan szakítani az addigi koncepcióval. Eszerint terrorcselekménynél vagy ámokfutásnál az utcai járőröknek csak a helyszín biztosítására korlátozódik a munkájuk, a megszakítás továbbra is alapvetően az antiterrorista egységek feladata. Annyi engedményt viszont tettek, hogy erre jogosultságot adtak néhány, az átlagnál jobban képzett utcai egységnek is. Emellett létrehoztak az ilyen krízisek kezelésére egy koordinációs központot, engedélyezték a végrehajtás során a különböző terrorellhárító egységek vegyítését, közös gyakorlatokat írtak elő számukra, és az ámokfutások megszakításánál az egységek közötti területi illetékességet is megszüntették.⁶⁷ A gyakorlatban viszont eddig a franciák is rugalmasabban álltak hozzá a hivatalos alapelveiknél. A 2020-as nizzai késeléses ámokfutásnál az elsőként helyszínre érkező városi rendőrök mint első reagálók ártalmatlanították az elkövetőt, amit a rendőri vezetés utólag jóváhagyott.⁶⁸

HATÉKONY REAGÁLÁS AZ ÁMOKFUTÁS TÍPUSÚ TÁMADÁSOKRA

Az előbbi fejezet alapján elmondhatjuk, hogy jelenleg a leghatékonyabb és legkorszerűbb megközelítést az USA rendvédelmi és kormányzati szervei alkalmazzák, ami nem meglepő az ámokfutások nagy száma miatt összegyűlt tapasztalat és a jövőbeli kockázatok okán. Ez a fejezet az ámokfutó típusú bűncselekmények legfontosabb szereplőire kiterjedő stratégiát mutatja be.

Ennek az egyik alapja a civilek, vagyis a potenciális áldozatok és a vétlen személyek felkészítése még az ámokfutás megtörténte előtt. Ennek célja egyrészt az áldozatok számának minimalizálása, másrészt a minél könnyebb együttműködésük megteremtése a rendvédelmi erőkkal.

Az állami rendőri szervek közül többen is (FBI, Homeland Security) készítenek oktatási anyagokat ilyen esetekre írásban és oktatóvideó formátumban is. Az oktatásokat viszont nem ők végzik, hanem a civil biztonságtechnikai piac különböző szereplői. Számukra viszont nincsen egységes minősítési rendszer, így jelenleg gyakorlatilag bárki tarthat ilyen képzéseket akkreditáció nélkül is. Kormányzati szinten ennek a rendszabályozását már tervbe vették, de a gyakorlatban még nem valósult meg. Ugyanakkor az amerikai Munkaügyi Minisztérium rendeletet hozott arról, hogy a vállalatoknak, az egészségügyi és az oktatási intézményeknek vészhelyzeti tervet

⁶⁷ *Schéma national d'intervention*; valamint *Plan de convergence de La Réunion*.

⁶⁸ WILLSHER 2020.

kell készítenie ilyen esetekre, és rendszeres képzéseket kell tartaniuk az ámokfutások esetén követendő magatartásról és protokollról. Mivel ezek elmaradása esetén az intézmények falain belül elkövetett erőszakcselekményeknél az intézmények jogilag felelősek lennének, a civilek ilyen képzése az országban mára elterjedtnek számít. A gyakorlat ellen a szolgáltatói piac rendezetlenségén túl még egy jogosnak tekinthető ellenérv van. Amennyiben a későbbi elkövető is, aki sokszor szintén az adott iskolából vagy munkahelyről került ki, részt vesz a képzésen, előre fel tud készülni a várható reakciókra a későbbi támadása során. Ezenkívül felmerültek további panaszok a képzések ellen, mint például az, hogy traumatizálják a résztvevőket, a gyakorló lövedékek túl nagyot ütnek, vagy az elkövetőket túl rasszista módon ábrázolták, azonban ezek az ellenérvek műveleti szempontból értelmezhetetlenek.⁶⁹

Ezen képzéseknek az az alapkonceptiója, hogy az ámokfutás első 10-15 percében a vétlen személyek még magukra vannak utalva, amíg a rendfenntartók nem érkeznek meg. A túlélésük a saját kezükben van. Már a mindennapi életük során tudatosítani kell bennük a környezetükben lévő veszélyeket, és tisztában kell lenniük a menekülési útvonalakkal. Az oktatási anyagok szerint, amint tudatosul bennük, hogy ámokfutó van az épületben, és van járható útvonal, akkor azon meg kell kísérelni kijutniuk az épületrészből, majd az épület egészéből. Az értékeket hátra kell hagyniuk, hiszen ha ámokfutás történik, az elkövető egyébként sem azt akarja megszerezni, illetve nem szabad törődni azzal, hogy a többi személy egyetért-e a meneküléssel, vagy követi-e őket. Ha a menekülés nem lehetséges, el kell rejtőzni és elzárkózni. Rejtekhelynek lehetőleg olyan tárgyat kell keresni, amely egyben fedezékként is funkcionálhat. Ha van odavezető ajtó, azt be kell zárni, és bútorokkal eltorlaszolni. Ez nem feltétlenül állítaná meg az elkövetőt, de a tapasztalatok alapján nem szoktak időt vesztegetni lezárt útvonalak megnyitására, inkább könnyebb célpontok után néznek. Ezután le kell némítani az összes elektronikai eszközt, és teljesen csendben kell maradni. Ha a menekülés nem lehetséges, és elkerülhetetlen a konfrontáció az elkövetővel, akkor harcolni kell. Amennyiben lehetséges, akkor fel kell fegyverkezni valamilyen, a helyszínen található eszközzel. Késes támadó esetén van lehetőség ezzel megdobni is, lőfegyverest viszont általában felesleges dobálni, ellene minél gyorsabban testközelbe kell kerülni, és kontrollálni a fegyverét. Ha valaki elkezdte a támadást, azt végig kell vinnie, és folytatnia az elkövető haláláig vagy teljesen egyértelmű lefegyverzéséig.

Amint a vétlen személy biztonságos helyre ér, telefonon értesítenie kell a rendőrséget. Tájékoztatást kell adnia az elkövetők számáról, pontos helyéről, a kinézetéről, hogy milyen fegyvereket használ(nak), illetve körülbelül hány vétlen személy tartózkodik még az objektumban. Ezek egyszerű kérdéseknek tűnnek, de a káosz

⁶⁹ OSHA 2016.

és az őket ért stressz hatására sokszor még a veszély elmúltával sem képesek rá válaszolni az áldozatok és a tanúk, vagy teljesen valótlán válaszokat adnak. Ennek köszönhetően az ilyen típusú támadásoknál sok valótlán információval terhelődnek túl a rendőrség kommunikációs csatornái. Ha a rendőrök megérkeznek, felkészítik a civileket arra, hogy valószínűleg utasításokat fognak tőlük kapni, és előfordulhat, hogy a földre is lökik őket. Az érkezésükkor az embernek le kell mindent tennie a kezéből, úgy állnia ott, hogy tisztán lássák a kézfejét, és azonnal követni a rendőrség utasításait. Tilos a rendőröket a munkájukban akadályozni, vagy segítséget kérni az elsőnek behatolóktól. A sebesülteknek arra is fel kell készülniük, hogy az először érkezők nem fogják őket ellátni. Erre csak akkor kerülhet sor, ha a területet már olyan szinten átvizsgálták, vagy az elkövetőt ártalmatlanították, hogy a második hullámban érkező egészségügyi ellátók munkája biztonságos.⁷⁰

Ezek a tanácsok és irányelvek egyértelműnek tűnnek, de ha békés körülmények között nem tanulják meg és gyakorolják be a civilek, a támadás sokkja és káosza alatt lefagynak, vagy ezzel ellentétesen, teljesen illogikusan fognak viselkedni. Az egyetlen ajánlás, amely részben ellentmondásba kerül az eddig megtörtént esetek tapasztalataival, hogy késes támadó ellen csak a legvégső esetben kell harcolni. A közelmúltban több olyan késes ámokfutás is történt például Németországban (Nürnberg, 2021;⁷¹ Würzburg, 2021;⁷² Illerkirchberg, 2022⁷³), ahol a különböző, a környezetükben talált tárgyakkal magukat felfegyverző, majd az ámokfutót megtámadó civileknek volt köszönhető, hogy alacsony maradt az áldozatok száma. Viszont amerikai viszonylatban a pusztán késsel elkövetett ámokfutások száma elenyésző, ezért az itteni környezetre helyénvalóak az utasítások.

A stratégia másik alapja a rendvédelmi erők felkészítése az új szemléletű beavatkozásra. Ez az utcai járőröktől kezdve a SWAT beavatkozóegységein át az antiterrorista egységekig mindenkire érvényes, akiknek esélye van részt venni egy ámokfutó elkövető semlegesítésében. A végrehajtás legfontosabb eleme, ami az egész folyamatot elkíséri, az a „halál stopperórája”: minél több időt vesz igénybe a cselekmény megszakítása, annál inkább nő az áldozatok száma, sokszor egyenes arányban. Az ámokfutás ezzel szinte egyedülálló a bűncselekménytípusok között. Ebből következik, hogy a rendőröknek fel kell áldozni valamilyen szinten a saját biztonságukat a sebesség oltárán. Sokszor tűzerőfölény kialakítása nélkül kell átvizsgálniuk egy olyan helyszínt, amely számukra ismeretlen, az elkövető viszont valószínűleg otthonosan mozog ott, vagy azért, mert a saját munkahelyén/

⁷⁰ USU.S. Department of Homeland Security 2008.

⁷¹ Germany: Bavaria Train Attacker Handed 14-Year Jail Sentence 2022.

⁷² Three People Killed, Six Injured in Knife Attack in Germany's Wuerzburg 2021.

⁷³ Schoolgirl Killed in Knife Attack in Germany 2022.

iskolájában követi el a tettet, vagy azért, mert volt lehetősége előzetesen tervezni és a terepet bejárni. Az időhiányból következik az is, hogy a végrehajtás előtt csak minimális lehetőség van információgyűjtésre, tervezésre és eligazításra. Ez nagyrészt a helyszínre kiérkezés időtartamára korlátozódik. Az elsődleges információ, amit be kell szereznie a rendőröknek, hogy ki, hol és milyen fegyverrel követi el a cselekményt, de az egymásnak ellentmondó jelentések miatt sokszor ez sem egyértelmű. Így a helyszínen, a felszámolás közben kell improvizálniuk, és egyben információt gyűjteniük is. Ha sikerül nagyobb csoportban a helyszínre érkezniük, a rendőrök általában négyfős csoportokra válnak szét, és megpróbálnak az épületbe minél több behatolási ponton bejutni, hogy meggyorsítsák a keresést. Ha a járőrök egyesével érkeznek a helyszínre, az első kettőnek már be kell hatolnia az erősítés bevárása nélkül, de ha taktikailag szükségesnek érzi, az első rendőr egyedül is behatolhat. Ha a rendőrök már bent vannak a művelési területen, az első feladat az elkövető(k) lokalizálása. Ez aktív löfegyveres elkövetők esetén egyszerűbb, a lövések irányába kell megindulni. Közben a helyszín átvizsgálására nincs idő, a csoportnak menet közben kell biztosítani önmagát. Hidegfegyveres vagy a cselekményét szüneteltető elkövető esetén a keresés időigényesebb, ekkor a helyszínen talált vétlen személyektől nyert információkra támaszkodhatnak. Ez a fázis az elkövető(k) észleléséig és feltartóztatásáig tart. Az esetek nagyon jelentős többségében ekkor ér véget az ámokfutás, ekkor az elkövető már nem a civilek gyilkolásával fog foglalkozni. Ekkor áll meg a „halál stopperórája”. Itt jön el az utolsó fázis, amikor az elkövető semlegesítésére kell törekedni löfegyverrel. Ekkor előfordul, hogy a végjáték más irányt vesz, és megadással, az elkövető öngyilkosságával, barikádhelyeztetel vagy esetleg túszejtéssel folytatódik, de ezek egyike sem annyira veszélyes, mint maga az ámokfutás.

A végrehajtás során kulcsfontosságú a rádióforgalmazás és a kis csoportok autonómiája. Mivel a hosszú parancsnoki láncokon végigfutó parancsok szintén idővesztéssel járnának, fel kell készülni, hogy ott a helyszínen lesznek kiadva az utasítások a kis csoportok vezetői által, nekik kell a szűkös információk alapján gyors döntéseket hozniuk és a felelősséget vállalniuk. A rádió szerepe pedig azért fontos, mert egyrészt folyamatosan érkeznek be az információk a gyorsan változó helyzetről, másrészt a saját pozíciót és a helyszínen szerzett információkat is továbbítani kell a parancsnoki munka megkönnyítése és a baráti tűz elkerülése céljából. A különböző helyszíneken történő behatolás miatt van esély, hogy saját csapatok is belépnek az egység tűzszektorába.

További jellegzetessége a végrehajtásnak, hogy amíg az elsődleges veszélyt meg nem szüntették, nem szabad foglalkozni a sebesültek ellátásával. Túl nagy idővesztés lenne, és ezalatt az elkövető több személlyel tudna végezni, mint amennyit

a behatoló rendőrök meg tudnának menteni. Az egyetlen kivétel, ha valamelyik rendőr sebesül meg, nála hátra kell hagyni egy öt ellátó és biztosító kollégáját. Ha ő az elkövető kezébe kerülne, az nagy taktikai hátrányt jelentene az egységnek, mivel adott esetben meg tudja szerezni a fegyverét, a rádióját, esetleg az egyenruháját.⁷⁴

Ehhez a dinamikusan változó környezethez a mesterlövészek által alkalmazott taktikának is igazodnia kell. Az elkövetők felkutatása vagy üldözése, a zsúfolt helyszínek és a nagyszámú menekülő vétlen személy miatt a mesterlövésznek általában nincs lehetősége alacsony pozícióban, fekvé fedezéket foglalnia, és végig onnan dolgoznia. Ehelyett szakaszosan kell követnie a rohamcsoportot az előttük, mellettük és mögöttük lévő területeket ellenőrizve. Ha észleli a célszemélyt, azt a lehető legrövidebb időn belül, akár extrém testhelyzetből, távolságmérés és számolási eljárás nélkül, a távcső szállemezének (célkeresztjének) használatával kell leküzdenie.⁷⁵

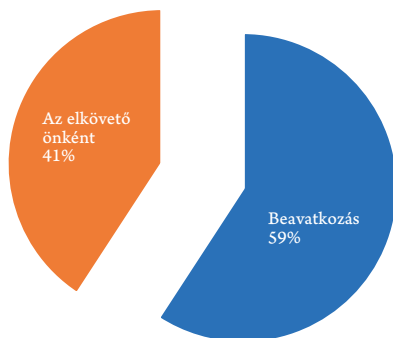
Az elkövető(k) semlegesítése után a végrehajtás befejezése már hasonlít a többi művelettípushoz, azaz a területet átvizsgálják, a vétlen személyeket evakuálják és ellenőrzik, a sebesülteket a gyűjtőpontra szállítják, vagy ha kell, a helyszínen stabilizálják az állapotukat. Ha robbanószereket is találnak a helyszínen, biztonsági kordont kell húzni köréjük, majd a tűzszerészekkel hatástalaníttatni.

A már említett 202 amerikai esetet vizsgálva (1966–2023 közötti ámokfutások) megállapítható, hogy a cselekményt 119 esetben szakította meg egy külső beavatkozás, míg a többi 82 esetben az elkövető önként hagyott fel tettével. A külső beavatkozások legsikeresebb szereplője a rendőrség volt: 74 eset végződött azzal, hogy likvidálták vagy elfogták az elkövetőt, vagy olyan súlyosan megsebesítették, hogy az egyetlen kiút számára az öngyilkosság maradt. További 30 esetben bár az elkövető még sértetlen volt, a kiérkező rendőröket észelve végzett magával. Ezenkívül 14 esetben vetettek véget az ámokfutásnak civilek (a szolgálaton kívüli rendőrt is ideszámoltuk), három esetben pedig az objektum fegyveres biztonsági őre.

A tettével önként felhagyó ámokfutók közül 35-en még a rendőrök kiérkezése előtt végeztek magukkal, 37-en elmenekültek a helyszínről, tízen pedig feladták magukat a rendőrségen.

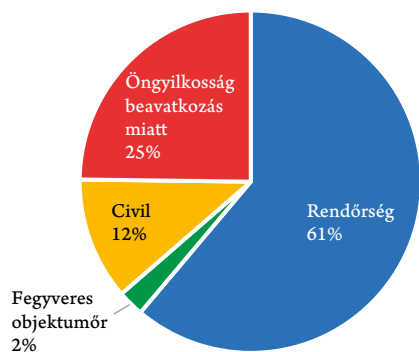
⁷⁴ *Law Enforcement Active Shooter Response Policy* (2021). Online: www.powerdms.com/policy-learning-center/law-enforcement-active-shooter-response-policy.

⁷⁵ SIMONYI 2022: 104–105.

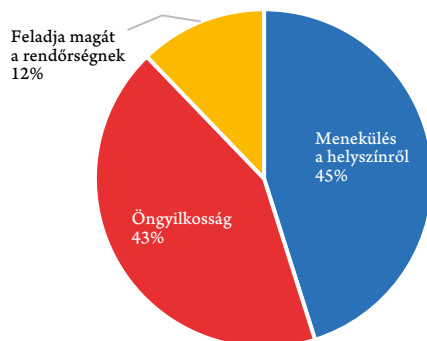
5. ábra: Az ámokfutás megszakítása

Forrás: a szerző szerkesztése

6. ábra: Az ámokfutás megszakítása beavatkozással

Forrás: a szerző szerkesztése

7. ábra: Az elkövetői módszerek gyakorisága az ámokfutás önkéntes megszakítására

Forrás: a szerző szerkesztése

ÁMOKFUTÁSOK MAGYARORSZÁGON

Magyarország az ámokfutások tekintetében jelen pillanatig szerencsés helynek számít, az esetek száma elenyésző a magyar kriminalisztika történetében. Ráadásul a bűncselekmények közül egy sem jutott el addig a pontig, hogy aktív rendőri beavatkozással legyen megszakítva, így ez irányú saját tapasztalatok nincsenek. A rendszerváltás előtt az ilyen jellegű bűncselekményeknek a lehető legkevesebb nyilvánosságot biztosították, mert a hivatalos ideológia szerint a szocialista berendezkedésű országokban az ámokfutások nem voltak jelen, ellentétben a kapitalista blokkal. Ezt a dogmát háromszor cáfolta meg a valóság. 1975-ben Gyékényesen⁷⁶ a Magyar Néphadsereg egyik hivatásos katonája három embert lőtt agyon gépkarabélyával, mielőtt a civilek lefegyverezték, 1980-ban Veszprémben⁷⁷ egy szökött sorkatona végzett két emberrel szintén gépkarabélyal, mielőtt öngyilkosságot követett el, 1984-ben pedig a szegedi Csillag börtön egyik elítélte késelt halálra három büntetés-végrehajtási alkalmazottat, majd letette a fegyvert.⁷⁸ A rendszerváltás utáni évekre további két ámokfutás jutott. 2000-ben Budapesten az Oktogonnál⁷⁹ egy gyorsétteremben két halottja és két sebesültje, 2009-ben a pécsi egyetemen⁸⁰ egy halottja és három sebesültje volt egy-egy ámokfutásnak. Mindkét bűncselekményt pisztollyal követték el, és egyiknél sem volt szükség rendőri megszakításra, mert az elkövetők mindkét esetben feladták magukat.

Mint a példákból is látszik, az országban nincs hagyománya az ilyen jellegű bűncselekményeknek, rendkívül ritkán kerül rájuk sor. Valószínűleg ennek a következménye, hogy a rendőrségnél nem került sor protokoll kidolgozására ámokfutások esetére (a TEK-nek van rá protokollja, de már csak a földrajzi távolságok és a létszámbeli különbségek miatt is számításba kellene venni az utcai járőröket is az elsődleges beavatkozók sorában). Az utcai járőrök fő szabályként nem kezdenek meg a beavatkozást, helyette az elsődleges feladatuk a bűncselekmény jellegének a felismerése, a terület zárása és a folyamatos információ biztosítása a beavatkozók (ezek vagy a saját megyei beavatkozóegységeik, vagy a TEK) és a mentőegységek felé. Igaz, törvény szerint akkor is be kell avatkozniuk, ha a késedelem az életet vagy a testi épiséget veszélyeztetné, de ehhez a képzési háttér és a felszerelés csak korlátozottan biztosított. Ennek következtében a minimális beavatkozói létszámot sem állapították meg, és az állomány nem kap a tárgykörre fókuszáló képzést sem. Az állomány

⁷⁶ DULAI 2023.

⁷⁷ BRÁJEN 2020.

⁷⁸ SZABÓ 2009.

⁷⁹ PRESINSZKY 2020.

⁸⁰ GYIMESI 2020.

épületharcászati képzése is minimális. Felszerelést tekintve a járőröknél a szolgálati gépjárművekben található személyenként egy darab lövedékálló mellény, de fegyverzet tekintetében csak a maroklófegyverűkre számíthatnak, gépkarabéllyal a napi szolgálat során nincsenek ellátva. Viszont pozitívum, hogy az információáramlás biztosítása érdekében a rendőrség és a TEK között egy közös rádiócsatornát alakítottak ki, amely biztosítja a hatékony, valós idejű és torzulásmentes kommunikációt a felek között.⁸¹

A kérdés civil szereplőit megnézve a magyar oktatási intézmények döntő többségében nincs protokoll arra vonatkozóan, hogyan reagáljanak az ámokfutás jellegű támadásokra. Vészhelyzetek szimulálására egyedül tűzriadó-gyakorlatokat szoktak tartani, amelyek az épület minél gyorsabban történő elhagyását követelik meg. Ha a diákok vagy a tanárok valakin radikalizációra vagy ámokfutás lehetséges elkövetésére, ennek előkészületeire utaló jeleket tapasztalnak, ezt az intézmény igazgatójának kell jelenteniük. Utána ő fordulhat a tankerülethez, vagy esetleg közvetlenül a rendőrséghez.

Tanulmányunk végén megemlítendő, hogy a prevenciós eszközök sorából nem hagyható figyelmen kívül a terrorjellegű biztonságtudatosítás, amely számos szakterületen hosszabb múltra tekint vissza Magyarországon is, úgymint a kábítószer-fogyasztás, kábítószer-terjesztés esetében, a családon belüli erőszakkal kapcsolatosan, a lopás, a csalás vonatkozásában, ugyanakkor például a terrorprevenció kiterjesztése és annak a társadalommal való elfogadtatása egyelőre csekély hangsúllyal van jelen, azaz fokozható. Ezzel kapcsolatban csekély számban íródtak cikkek, így reményeink szerint ennek fontosságát és hangsúlyosabbá tételét láthatjuk majd megjelenni a közeljövőben, ezzel is segítve a magányos elkövetők elleni küzdelmet, beleértve az ámokfutás jellegű cselekménysorok előfordulásának időbeni felismerését és annak minimálisra csökkentését.

FELHASZNÁLT IRODALOM

AHMED, Saeed (2015): Who were Syed Rizwan Farook and Tashfeen Malik? *CNN*, 2015. december 12. Online: <https://edition.cnn.com/2015/12/03/us/syed-farook-tashfeen-malik-mass-shooting-profile/index.html>

Army Major Kills 13 People in Fort Hood Shooting Spree (2009). *History*, 2009. november 5. Online: www.history.com/this-day-in-history/army-major-kills-13-people-in-fort-hood-shooting-spree

⁸¹ A rendőrségre vonatkozó információk a Rendőrségi Oktatási és Kiképző Központ tájékoztatásán alapulnak.

- BAKKER, Edwin – GRAAF, Beatrice de (2010): *Lone Wolves. How to Prevent This Phenomenon?* Online: www.icct.nl/sites/default/files/2023-02/ICCT-Bakker-deGraaf-EM-Paper-Lone-Wolves.pdf
- BERKOWITZ, Bonnie – ALCANTARA, Chris (2021): The Terrible Numbers that Grow with Each Mass Shooting. *The Washington Post*, 2021. május 9. Online: www.washingtonpost.com/graphics/2018/national/mass-shootings-in-america/
- Berlin: Man Attacks Woman with Knife for 'Working' (2021): *Deutsche Welle*, 2021. május 9. Online: www.dw.com/en/berlin-man-attacks-woman-with-knife-for-working/a-59093270
- Bevándorlás és terrorizmus Európában (2018): *Vitapolitika.hu*, 2018. március 23. Online: <http://vitapolitika.hu/cikkek/bevandorlas-es-terrorizmus-europaban>
- BÍRÓ András (2021): *Európa ismét a terror frontvonalában*. Online: www.xxiszazadintezet.hu/europa-ismet-a-terror-frontvonaban/
- BOSEN, Ralf (2019): Racist or Islamist – Lone-Wolf Attackers All Similar. *Deutsche Welle*, 2019. március 1. Online: www.dw.com/en/racist-or-islamist-lone-wolf-attackers-show-similar-patterns/a-46954183
- Boston Marathon Bombing (2014): *History*, 2014. március 28. Online: www.history.com/topics/21st-century/boston-marathon-bombings
- BÖCKLER, Nils et al. (2018): Same but Different? Developmental Pathways to Demonstrative Targeted Attacks. *International Journal of Developmental Science*, 12(1–2), 5–6. Online: <https://doi.org/10.3233/dev-180255>
- BRÁJEN (2020): Fény derült a Kádár-rendszer egyik legbrutálisabb büntettjére. *NLC*, 2020. november 17. Online: <https://nlc.hu/ezvan/20201107/veszprem-kiskatona-amokfuto-fokusz/>
- Bundeskriminalamt (2018): *Kriminalität im Kontext von Zuwanderung*. Wiesbaden: Bundeskriminalamt.
- CABITEN, Marina (2017): *Attentat sur les Champs-Élysées: le profil de l'assaillant au cœur de l'enquête, trois personnes en garde à vue*. Online: www.francebleu.fr/infos/faits-divers-justice/attentat-sur-les-champs-elysees-ce-que-l-sait-1492750577
- CALHOUN, Frederick S. – WESTON, Stephen W. (2003): *Contemporary Threat Management. A Practical Guide for Identifying, Assessing, and Managing Individuals of Violent Intent*. San Diego: Specialized Training Services.
- CAPELLAN, Joel A. (2015): Lone Wolf Terrorist or Deranged Shooter? A Study of Ideological Active Shooter Events in the United States, 1970–2014. *Studies in Conflict & Terrorism*, 38(6), 395–413. Online: <https://doi.org/10.1080/1057610X.2015.1008341>
- Christchurch Mosque Attack Suspect Pleads Not Guilty, Trial Set for Next Year (2019): *NBC News*, 2019. július 14. Online: www.nbcnews.com/news/world/christchurch-mosque-attack-suspect-pleads-not-guilty-trial-set-next-n1017466
- Columbine Tragedy Was 'Wakeup Call' for Nation's SWAT Teams (1999): *CNN*, 1999. augusztus 18. Online: <https://web.archive.org/web/20000816063906/http://www.cnn.com/US/9908/18/columbine.SWAT.01/>
- CORNER, Emily – GILL, Paul – MASON, Oliver (2016): Mental Health Disorders and the Terrorist: A Research Note Probing Selection Effects and Disorder Prevalence. *Studies in Conflict & Terrorism*, 39(6), 560–568. Online: <https://doi.org/10.1080/1057610X.2015.1120099>
- DULAI Péter (2023): A vonat ablakához lépett, és a tömegbe lőtt egy hivatásos katona Gyékényesen – három embert ölt meg, és csak a vakszerencsén múlt, hogy nem hatot. *RTL*, 2023. február 22.

- Online: https://rtl.hu/baleset-bunugy/2023/02/22/utolso-kivegzettek-somogy-megye-gyekenyes-hivatasos-katona-lovoldozes-vonat-hataror?fbclid=IwAR2rDGZwNeoNf_VfZgwQQs-Tec_1Mm6Jngd9HC4oAo1Q-klJ83GnifL7VF_A
- ENGEL, Sarah Heidi (2019): *Auto-Attacke im Ruhrgebiet. „Wir können von Terrorismus sprechen“*. Online: www.spiegel.de/panorama/justiz/bottrop-und-essen-auto-attacke-interview-mit-matt-hias-quent-a-1246140.html
- Ermittlungen zum Münchner Amoklauf (2017): Online: www.polizei.bayern.de/lka/news/presse/aktuell/index.html/257942#selection-1287.0-1311.73
- Europol (2022): *European Union Terrorism Situation and Trend Report 2022*. Online: <https://doi.org/10.2813/467703>
- Europol (2023): *European Union Terrorism Situation and Trend Report 2023*. Online: <https://doi.org/10.2813/302117>
- FORTIN, Jacey (2021): What Does ‘Active Shooter’ Really Mean? *The New York Times*, 2021. május 5. Online: www.nytimes.com/article/active-shooter-what-is-it.html
- GANOR, Boaz (2021): Understanding the Motivations of “Lone Wolf” Terrorists: The “Bathtub” Model. *Perspectives on Terrorism*, 15(2), 23–32. Online: www.jstor.org/stable/27007294
- Germany: Bavaria Train Attacker Handed 14-Year Jail Sentence (2022): *Deutsche Welle*, 2022. december 23. www.dw.com/en/germany-bavaria-train-attacker-handed-14-year-jail-sentence/a-64194275
- GRAHAM-HARRISON, Emma et al. (2016): Munich Attack: Teenage Gunman Kills Nine People at Shopping Centre. *The Guardian*, 2016. július 22. Online: www.theguardian.com/world/2016/jul/22/munich-shopping-centre-evacuated-after-reported-shooting-germany
- GYIMESI Viktor (2020): A pécsi tragédia, ami soha nemvész a múltba. *PécsMa.hu*, 2020. március 1. Online: www.pecsma.hu/top/a-pecsi-tragedia-ami-soha-nem-vesz-a-multba/
- KENYON, Jonathan – BAKER-BEALL, Christopher – BINDER, Jens (2021): Lone-Actor Terrorism – A Systematic Literature Review. *Studies in Conflict & Terrorism*, 46(10), 1–24. Online: <https://doi.org/10.1080/1057610X.2021.1892635>
- KLUCZYŃSKI, Maciej et al. (2021): *Raport PTBN, VOL. I (2020). Terrorist Threats and the Anti-Terrorism System in the Republic of Poland*. Gliwice: PTNB. Online: <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.10835.30240>
- KULCSÁR Gabriella (2014): *Az iskolai amokfutások etiológiája és a prevenció lehetőségei*. PhD-disszertáció, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola.
- MARTAINDALE, Hunter – BLAIR, J. Pete (2019): The Evolution of Active Shooter Response Training Protocols Since Columbine: Lessons From the Advanced Law Enforcement Rapid Response Training Center. *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 35(1), 342–356. Online: <https://doi.org/10.1177/1043986219840237>
- MELOY, J. Reid et al. (2011): The Role of Warning Behaviors in Threat Assessment: An Exploration and Suggested Typology. *Behavioral Sciences and the Law*, 30(3), 256–279. Online: <https://doi.org/10.1002/bsl.999>
- MERCIER, Brett – NORRIS, Adam – SHARIF, Azim F. (2018): Muslim Mass Shooters Are Perceived as Less Mentally Ill and More Motivated by Religion. *Psychology of Violence*, 8(6), 772–781. Online: <https://doi.org/10.31234/osf.io/dwsgq>
- Mumbai Terrorist Attacks (Nov. 26–29, 2008) (2009): Online: <https://irp.fas.org/eprint/mumbai.pdf>

- NAGOURNEY, Adam – LOVETT, Ian – PÉREZ-PEÑA, Richard (2015): San Bernardino Shooting Kills at Least 14; Two Suspects Are Dead. *The New York Times*, 2015. december 2. Online: www.nytimes.com/2015/12/03/us/san-bernardino-shooting.html
- OSHA (2016): *Guidelines for Preventing Workplace Violence*. Online: www.osha.gov/sites/default/files/publications/oshah3148.pdf
- Paris attacks: What Happened on the Night (2015): *BBC*, 2015. december 9. Online: www.bbc.com/news/world-europe-34818994
- Phoneix [@phoenix] (2016): Flüchtlingspolitik: „Wir schaffen das” – Statement von Angela Merkel am 31.08.2015. *YouTube*, 2016. augusztus 31. Online: www.youtube.com/watch?v=kDQkioMMFh4
- PIDD, Helen (2012): Anders Behring Breivik Spent Years Training and Plotting for Massacre. *The Guardian*, 2012. augusztus 24. www.theguardian.com/world/2012/aug/24/anders-behring-breivik-profile-oslo
- Plan de convergence de La Réunion*. Online: www.reunion.gouv.fr/IMG/pdf/plan_de_convergence_de_la_reunion_v_approuvee_08072019-1.pdf
- PRESINSZKY Judit (2020): Szó nélkül odaléptem, és fejbe löttelek. *Index*, 2020. július 4. Online: https://index.hu/belfold/2020/07/04/oktogn_mcdonald_s_lovoldozes_gyilkosság_evfordulo_2000._julius_5/
- RYAN, Josiah (2021): Multiple Dead in Shooting at Colorado Supermarket. *CNN*, 2021. március 22. Online: https://edition.cnn.com/us/live-news/colorado-king-soopers-shooting/h_affe55905fd18ff3746081c7f47985331
- SAMTI, Farah – GAL, Carlotta (2015): Tunisia Attack Kills at Least 38 at Beach Resort Hotel. *The New York Times*, 2015. április 27. Online: www.nytimes.com/2015/06/27/world/africa/gunmen-attack-hotel-in-sousse-tunisia.html
- Schéma national d'intervention*. Online: www.reunion.gouv.fr/IMG/pdf/Schema_national_d_intervention.pdf
- SCHMID, Alex P. szerk. (2021): *Handbook of Terrorism Prevention and Preparedness*. The Hague: ICCT Press. Online: <https://doi.org/10.19165/2020.6.01>
- SCHMITT, Eric – SENGUPTA, Somini (2008): Ex-US Official Cites Pakistani Training for India Attackers. *The New York Times*, 2008. december 3. Online: www.nytimes.com/2008/12/04/world/asia/04india.html
- Schoolgirl Killed in Knife Attack in Germany (2022): *BBC*, 2022. december 6. Online: www.bbc.com/news/world-europe-63866797
- SHANDS, Gwendolyn M. (2020): *Predictors of Lone Wolf Terrorism*. PhD-disszertáció. Walden University College of Social and Behavioral Sciences.
- SHEPARD, Alicia C. [é. n.]: *The Columbine Shooting: Live Television Coverage*. Online: www.columbia.edu/itc/journalism/j6075/edit/readings/columbine.html
- SILVER, James – SIMONS, Andre – CRAUN, Sarah (2018): *A Study of the Pre-Attack Behaviors of Active Shooters in the United States Between 2000–2013*. Washington, D.C.: Federal Bureau of Investigation – U.S. Department of Justice.
- SIMONYI Ottó (2022): *A mesterlövész*. Budapest: magánkiadás.
- SMITH-SPARK, Laura (2021): A Far-Right Extremist Killed 77 People in Norway. A Decade on, 'the Hatred Is Still Out There' but Attacker's Influence Is Seen as Low. *CNN*, 2021. július 22. Online: <https://edition.cnn.com/2021/07/22/europe/anders-breivik-july-22-attacks-norway-anniversary-cmd-intl/index.html>

- SZABÓ C. Szilárd (2009): Richter Richárd amokfutása a Csillag börtönben. *Délmagyar*, 2009. október 17. Online: www.delmagyar.hu/szeged-es-kornyeke/2009/10/richter-richard-amok-futasa-a-csillag-bortonben
- The Columbine High School Shootings. CNN. Online: <http://edition.cnn.com/SPECIALS/2000/columbine.cd/Pages/NARRATIVE.Time.Line.htm>
- Three People Killed, Six Injured in Knife Attack in Germany's Wuerzburg (2021): *Times of Israel*, 2021. június 25. Online: www.timesofisrael.com/german-police-say-several-killed-in-knife-attack-in-wuerzburg/
- U.S. Department of Homeland Security (2008): *Active Shooter How to Respond*. Online: www.dhs.gov/xlibrary/assets/active_shooter_booklet.pdf
- WILLSHER, Kim (2020): Knife Attacker in Nice Kills Three People. *The Guardian*, 2020. október 29. Online: www.theguardian.com/world/2020/oct/29/knife-attack-in-nice-france-people-killed-church
- ZUIJDEWIJN, Jeanine de Roy van – BAKKER, Edwin (2016): *Lone-Actor Terrorism*. Online: www.icct.nl/sites/default/files/import/publication/201602_CLAT_Policy-Paper-1_v2.pdf

Egyéb források

2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről